

ಕಟ್ಟ ಪುರಾಣ

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_198904

UNIVERSAL
LIBRARY

PRINTED AT THE DHARMA PRAKASH PRESS, MANGALORE

ಮು ನ್ನ ಡಿ

ಹೆಸರೇ ಈ ನಾಟಕದ ಅಂತರಂಗವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತದೆ. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಪುರಾಣದ ಹವ್ಯಾಸ ಬಹಳ. ಇಂಥ ಪುರಾಣವಂದಿಗರಲ್ಲಿನ ಹರಟೆಯ ವಿಷಯವೆಂದರೆ, ಸಮಾಜದ ವಿಮರ್ಶೆ. ತಾನೊಬ್ಬನಲ್ಲದೆ ಪ್ರಪಂಚವೆಲ್ಲ ಅವರ ತುಲನೆಗೆ, ಅವಹೇಳನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗುವುದು. ಇಂದಾಭಾವದಿಂದಲೇ ಟೀಕಿಸುವ ಸ್ವಭಾವ ಅವರದು. ಹಾಗೆ ಟೀಕಿಸುವಾಗ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಶಬ್ದಗಳು ಅಪ್ಪೇ ಕಠಿಣ, ಕ್ರೂರ, ವಿಷಪೂರಿತವಾದುವು. ಅಂಥ ಚೀವೈಗಳನ್ನು ಕೇಳುವಾಗ ನಮಗೂ ಕಿವಿಗೆ ಇಂಪಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ಆ ಇಂದಿಗೆ ಬಲಿಯಾಗುವ ಬಡ ಪಾಯಿಯು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ನೊಂದ ಹೃದಯವೇ ನನ್ನನ್ನು ಈ ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಪ್ರೇರಿಸಿತು. ಅದನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ನಿರ್ಧಾರ ಕ್ಷಿಣ್ಣವಾಗಿ ಟೀಕಾಚಾರ್ಯರ ನುಡಿಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದೇನೆ. “ಮುಂಡೆ” ಯೆಂದು ನಾಲಗೆ ಇಳಿಸುವವರ ಮಾತಿನಲ್ಲಿ “ವಿಧವೆ” ಎಂಬ ಸಾಮ್ಯತರ ಪದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ಅವರ ಟೀಕೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂದು ಟೀಕೆ. ಅವರ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಹುರುಳುನೆಂದಲ್ಲ. ಸತ್ಯವಿದೆ, ಸುಳ್ಳೂ ಇದೆ, ಸೊಗಸೂ ಇದೆ, ಅಸಹ್ಯತೆಯೂ ಇದೆ; ಗುಣವೂ ಇದೆ, ದೋಷವೂ ಇದೆ . . . ಅವುಗಳನ್ನು ನಾನು ಅಸಹನೆಯಿಂದ ಕಾಣುವುದು ಇವುಗಳಿಂದಾಗಿ ಅಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ಹಿಂದಿರುವ ದುರುದ್ದೇಶ, ಸ್ವಾರ್ಥ ಸಂಕುಚಿತ ಭಾವಗಳ ದೆಸೆಯಿಂದ.

ಈ ನಾಟಕವನ್ನು ಏಕಾಂಕ ದೃಶ್ಯವನ್ನಾಗಿ, ಅಡಬಲ್ಲ, ಬರೆಯಬಲ್ಲ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೂ ಬರೆದಿರುತ್ತೇನೆ. ಗ್ರಾಮ್ಯದ ಛಾಯೆಯು ಭಾಷಾಸರಣಿಯ ಮೇಲೆ ಬೀಸಿದೆ. ಆದರೆ ಕೇವಲ ಗ್ರಾಮ್ಯವೂ ಅಗದಂತೆ ಯತ್ನಮಾಡಿರುವೆ. ನಾಟಕಪ್ರೇಮಿಗಳಿಗೆ ಇಂದೊಂದು ಪ್ರೇಮದ ಕಾಣಿಕೆ.

ಇತಿ,

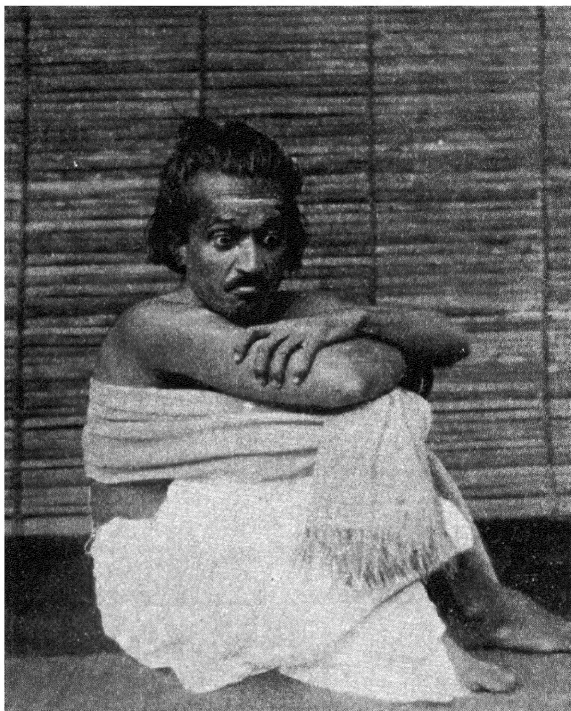
ತಾ. ೨೮-೨-೧೯೩೩, }
ಮಂಗಳೂರು.

ಶಿವರಾಮ ಕಾರಂತ.

ಪಾತ್ರವರ್ಗ

- ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯ — ರಸಿಕನೆಂದು ಊರವರ ಗ್ರಹಿಕೆ. ೩೦-೩೫ ವಯಸ್ಸು. ಊಟಕ್ಕೆ ಕೊರತೆಯಿಲ್ಲ; ದುಡಿದೇ ತಿನ್ನವ ಜೀವಿಯಲ್ಲ. ಹರಟೆಯಲ್ಲಿ ಹೊತ್ತು ಕಳೆಯಬೇಕು. ಸಮಯ ಕಳೆಯಲು ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಹೋಗುವವರನ್ನೆಲ್ಲ ಕರೆದು ಮಾತನಾಡಿಸುವುದು ರೂಢಿ. ಅವರಿಗೂ ರಂಗಣ್ಣನ ಮಾತಿನಲ್ಲೊಂದು ಮೆಚ್ಚುಗೆ; ಅಗ್ಗದ ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ಸಿಗುತ್ತದೆಂಬ ಆಸೆ.
- ರಾಮಣ್ಣಯ್ಯ — ರಂಗಣ್ಣನ ಕೊರಳ ಪ್ರಾಣ. ಯಾರಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಅವನ ಪುರಾಣ ಕೇಳಲು ಇವನಿರುವ. ಅವನ ವಯಸ್ಸು, ಸ್ಥಿತಿ ಅವನಂತಿಲ್ಲ; ಆದರೂ ಮೈಗಳ್ಳ.
- ವೆಂಕಟಪ್ರಯರು — ಊರಿನ ಶ್ಯಾನುಭಾಗರು; ಕಟ್ಟಿಯ ಸದಸ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬರು.
- ಶ್ರೀಧರ ಭಟ್ಟರು — ಊರಿನ ದೇವಾಲಯದ ಆರ್ಚಕ. ಕಟ್ಟಿಗೆ ಬರುವವರು. ಮಾತು ಬಾರದಿದ್ದರೂ ಪರನಿಂದೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅನಂದ. ಬಡವರು.
- ಐತಪ್ಪ — ಹೊಟ್ಟೆಗಿಲ್ಲ; ಬಡವರಲ್ಲಿ ಬಡವ. ಕೆಲವು ಬಾರಿ ಬೇಡಿಯೇ ಜೀವನ; ಈಗ ತಿರುಪಯಿತ್ತಲು ದಾಸನಾಗಿರುವ.
- ಭಾಗಮ್ಮ — ರಾಮಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ; ಭಟ್ಟರ ಮಗಳ ಗೆಳತಿ.

ರಂಗಣ್ಣ: “ಹೋ ಮರತೇಹೋಯಿತು; ಇವತ್ತು
ಅನುವಾಸೆ ಒಪ್ಪತ್ತು.”

ಕಟ್ಟೆ ಪುರಾಣ

(ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯನ ಮನೆಯ ಮುಂದಿನ ಪಡಸಾಲೆ. ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯನು ಕಾಲುಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಎದುರಿಗೆ ಒಂದು ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಕುಳಿತಿರುವನು. ಬಳಿಯಲ್ಲೇ ಸೀಕದಾನಿ. ಈಚೆ ಎಲೆಯ ಹರಿವಾಣ. ಒಂದೆರಡು ಪಿಡಿ ಇಸ್ಪೀಟುಗಳು.)

ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯ:— ಆಯ್ಯಯ್ಯಯ್ಯೋ, ಎನಾಯ್ತು ಇವರಿಗೆ? ರಾಮಣ್ಣ, ಸುಬ್ಬು, ತಿಮ್ಮು ಯಾರೊಬ್ಬರೂ ಇಲ್ಲ. ನಿತ್ಯದ ಸೇವೆ ನಡಿಸಲು ಬರುವ ಐತಪ್ಪನೂ ಸಹ... ಎನು, ನಾಲ್ಕು ಹನಿ ಮಳೆ ಬಂದಿತೆಂದರೆ ದೊಡ್ಡ ಮಳೆಗಾಲವೇ ಬಂದಿತೆಂದು ತಿಳಿದರೋ ಎನು? ಇರಬೇಕು, ಇರಬೇಕು— ಬೀಜ, ಹೂಟೆ ಯೆಂದು ಗದ್ದೆ ಕೆಸರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿರಬೇಕು ಎಲ್ಲರು. ಆದರೂ ರಾಮಣ್ಣ ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯ. ಎಷ್ಟು ಕೆಲಸವಿದ್ದರೂ ಬಂದು ನನ್ನ ಮುಖ ನೋಡದೆ ಹೋಗುವ ಮಗನಲ್ಲ. ಇವತ್ತು ಅವನೂ ಇಲ್ಲ.

ಆಲ್ಲ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಹೊಲಮನೆ, ಕೆಸರುಗೊಬ್ಬರ ಎಂದು ತಿರುಗುತ್ತಾರಲ್ಲ— ಎನು ಮರುಳು? ಹೊಟ್ಟೆಗೆ ಕಾಳು ಕಡಿಮೆಯಾದರೆ ಇವರು ನೇಗಿಲು ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಎನೋ, ಇದ್ದ ನಾಲ್ಕು ಮುಡಿ ಗದ್ದೆಯನ್ನು, ನನ್ನಂತೆ ಗೇಣಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು, ಸುಖವಾಗಿ ಬಂದ ಅಕ್ಕಿಯನ್ನು ತಿಂದುಕೊಂಡು, ಇರ ಬಾರದೇ? ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಬೇಸಾಯವೇಕೆ?

ಹಾಳಾಗಲಿ ಅವರ ಸುದ್ದಿ. ರಾಮಾಯಣವನ್ನಾದರೂ ಇಷ್ಟು ಓದುವ. ಅದನ್ನು ಕೇಳುವುದಕ್ಕಾದರೂ ನಾಲ್ಕು ಬೋಳು ತಲೆಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇವತ್ತು ಅವೂ ಇಲ್ಲ. ಹಾಂ - ಮರೆತೇ ಬಿಟ್ಟೆ--ಅಮಾವಾಸ್ಯೆ ಒಪ್ಪತ್ತು. ಉಪವಾಸ ಎಂದು ಹೇಳಿ, ಉದ್ದಿನ ಕಡುಬು ಬೇಯಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಕುಳಿತರೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರವ್ವ, ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರು. ಈ ಸ್ವಾಮಿಯ ರಂತಹ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರು ಯಾರಿಲ್ಲ ಏನು ಪಡೆದು ಬಂದರೋ! ಹೆದರಿಸುವವರು ಅನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಗಂಡಂದಿಲ್ಲ. . ಅವರು ಮಾಡಿದ್ದು, ಅವರು ಬಿಟ್ಟದ್ದು. ಮನೆಗೂ ಅವರು ಯಜಮಾನಿಯರು, ಊರ ಹೊರಗೂ ಅವರೇ! ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಗಂಜಿನೀರು ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ, ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ತಂಗಳು ಊಟವಿಲ್ಲ ಎಂದು ಹೆಸರು ಗಂಜಿ—ಹತ್ತು ಘಂಟೆಯಾಗುತ್ತಲೂ, ಜೀವಸಂಕಟ ಎಂದು ಬೆಲ್ಲದ ಪಾನಕ. . . ಮಧ್ಯಾಹ್ನಕ್ಕೆ ಇದ್ದೇ ಇದೆ—ಒಂದು ಸೇರು ಅಕ್ಕಿ ಅನ್ನ, ಬೆಳ್ಳಿಗೆ* ಬೇರೆ ಅದರಲ್ಲಿ, ಒಂದು ಪಾವು ಉಪ್ಪಿನಕಾಯಿ ರಸ, ಅರ್ಧಸೇರು ಹಸಿಮೆಣಸು. ನಿತ್ಯಕಟ್ಟಲೆ ಊಟವಾಗುವಾಗ ರೂಪವ ಹೊತ್ತು ಸರಿಯುತ್ತದೆನ್ನಿ. ಊಟವಾದ ಮೇಲೆ ಸಣ್ಣದೊಂದು ನಿದ್ರೆ ತೆಗೆದು ಬಂದರೇ—ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯನ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಪುರಾಣ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ. ಅತ್ತ ಮನೆಕೆಲಸ ತಪ್ಪಿಸಿದಹಾಗಾಯಿತು. ಇತ್ತ ನನ್ನ ಲೆಕ್ಕದಿಂದ ಪಂಞೀರು ಪುಣ್ಯ ಸಂಪಾದಿಸಿದ ಹಾಗಾಯಿತು. . ಸಾಯಂಕಾಲ ಮನೆಗೆ ಹೋದರೆ ಊಟವಿಲ್ಲ, ಅಚ್ಚೇರು ಅವಲಕ್ಕಿ ಮೊಸರು ಇಷ್ಟೆ. ಏಕಾದಶಿಯ ಸುಖ ಅನು

*ಒಂದು ಜಾತಿಯ ಅಕ್ಕಿಯ ಹೆಸರು.

ಭವಿಸಬೇಕಾದರೆಂತೂ ಕೆಂಪು ಸೀರೆ ಉಟ್ಟೀಹುಟ್ಟಬೇಕು . . . .
 ಸಾಕು ಇವರ ಪುರಾಣ. ರಾಮಾಯಣ ಇಷ್ಟು ಓದುವ . . .
 (ರಾಮಾಯಣ ತೆರೆಯುತ್ತಲೇ ನಗುವನು.) ಹ್ಲ ಹ್ಲ “ದಶಶಿರನ . . .”
 (ಎಂದು ಓದುವನು.)

(ಪ್ರವೇಶ ರಾಮಣ್ಯ.)

ಹ್ಲ ಹ್ಲ . . . ಬಂದೆಯೋ ರಾಮಣ್ಣ . . . ನಿನ್ನನ್ನು, ಮಳೆ
 ಬಂದಿತು ಎಂದು ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿ ನೇಗಿಲು ನೊಗ ಹೊರಿಸಿ, ಗದ್ದೆ
 ಉಳಲಿಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದಳೋ ಎಂದು ನೋಡಿದೆ. ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತಾ
 ದರೂ ಒಂದು ಹುಳು ಸಹ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲೇ ರಂಗ
 ಣ್ಯನ ಲೆಕ್ಕಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸೂಡಿ ಎಲೆ, ಮುಕ್ಕಾಲು ಸೇರು
 ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪು ಖರ್ಚಾಗುತ್ತಿತ್ತು . . . .

ರಾಮಣ್ಯ:—ಹ್ಲ ಹ್ಲ . . . . ರಂಗಣ್ಯನ ತಮಾಷೆ ಅಂದರೆ
 ತಮಾಷೆಯಪ್ಪ. ಮನೆಯವಳು, ನೀನೆಂದ ಹಾಗೆಯೇ, ‘ಎನು
 ಮಳೆ ಬಿದ್ದರೂ ಬೀಜ ಹಾಕುವುದಿಲ್ಲವೇ? ಗದ್ದೆಗೆ ಹೋಗುವ
 ದಿಲ್ಲವೇ—ಎನು?’ ಎಂದು ಗದರಿಸಿದಳು. ನಾನೂ ‘ಆಯ್ತು
 ಅದಕ್ಕೇ ಹೊರಟೆ’ ಎಂದು ಎದ್ದೆ. ಅವಳು ಅಲ್ಲಿ ಉಳಿದಳು,
 ನಾನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ.

ರಂಗ:—ನಿನಗೆ ನಾನು ಅಂದದ್ದೇನು? ಆ ಸುಡುಗಾಡು ಮನೆಯ
 ವರ ಹೆಣ್ಣು ಬೇಡ. ಅವರ ಕುಲವೇ ಹರಕು ಬಾಯಿಯ
 ಕುಲ. ಅಲ್ಲಿಯ ಹುಡುಗಿ ತಂದರೆ ನಿನ್ನನ್ನು ಸಂತೆಯಲ್ಲಿ ಆರು
 ಕಾಸಿಗೆ ಮಾರಿ, ಮೂರು ಕಾಸಿನ ಹುರಿಯಕ್ಕಿ ಕೊಂಡು, ಇನ್ನು
 ಮೂರು ಕಾಸು ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದಾಳು ಅಂದಿ
 ದ್ದೆನಲ್ಲ. ನೀನು ಕೇಳುತ್ತೀಯಾ? ಹುಡುಗಿ ಬೆಳ್ಳಗಿದ್ದಾಳೆ—

ಎಂದು ಲಗ್ನವಾದೆ. ಬೆಳಗಿದೆ ಎಂದು ಜೇಡಿ ಬಳೆದ ಗೋಡೆ
ಮದುವೆಯಾಗಬಹುದಿತ್ತು ಅದರ ಬದಲು.

ರಾಮ:— ಆಯಿತಲ್ಲ; ಅದರ ಸುದ್ದಿ ಬಿಡು. ಇನ್ನೂ ಹೊಸ
ಹುಡುಗಿ. ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ನುರಿತ ಮೇಲಲ್ಲವೇ ಸುಖದುಃಖ
ಗೊತ್ತಾಗುವುದು? ಅಲ್ಲದೆ ಅವಳ ಹತ್ತಿರ ಜಗಳವಾದಿದರೆ
ಮೊದಲಿನ ಹೆಂಡತಿಯ ಮಕ್ಕಳ ಜೀವತಂದಾಳಲ್ಲ. ಅಂತು
ಅಡುಗೆಗಿಡುಗೆ, ತನ್ನ ಕೆಲಸ ಎಷ್ಟು ಬೇಕೋ ಅಷ್ಟು ಚೊಕ್ಕ
ವಾಗಿಯೇ ಸಾಗಿಸಿಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ. ಅಡುಗೆ ಅನ್ನು
ವಾಗ ನೆನಪಿಗೆ ಬಂತು—ಅವಳು ನೆರೆದು ಮನೆಗೆ ಬಂದ ಮೇಲೆ
ನಿನ್ನನ್ನು ಮನೆಗೆ ಕರೆಯಲಿಲ್ಲ ಅಲ್ಲವೇ? ನನಗೂ, ಕರೆದು ಒಂದು
ದಿನ ಹುಳಿಯನ್ನ ನಿನಗೆ ಮಾಡಿಸಿ ಹಾಕಬೇಕು ಎಂದಿತ್ತು.

ರಂಗ:—ಎನು! ಹುಳಿಯನ್ನ— ಅನ್ನುತ್ತಲೇ ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆ. ನನಗೆ
ಪರಮಾನಗಿರಮಾನ್ನ ಇದ್ದರೆ ಅಜೀರ್ಣವಾದೀತು— ಎಂದು
ಗ್ರಹಿಸಿದೆಯಾ?

ರಾಮ:— ಹಾಗಲ್ಲ ರಂಗಣ್ಣ, ಅವಳ ಹುಳಿಯನ್ನದ ಕೈ ಅಂದರೆ
ಅಂಥದು.

ರಂಗ:—ಹೌದು, ಹೌದು, ಅವಳಿಗೇ ಹುಳಿ ಅಷ್ಟಿದ್ದ ಮೇಲೆ ಅನ್ನ
ಸುಮ್ಮನಿರುತ್ತದೆಯೇ! ಅದಗಲ್ಲಾ ಬೇರೆ, ಅವಳ ಅಪ್ಪ ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ
ಯಾರೋ ಮೂರು ನಾನುದವರ ಮನೆಯಲ್ಲೇ ಅಡುಗೆಗೆ
ಇದ್ದನಂತೆ. ಮೂರು ನಾನುದವರು ಅಂದರೆ, ಹೆಣ್ಣು
ಸತ್ತರೆ ಹುಳಿಯನ್ನದಲ್ಲಿ ಹೂಳಿಡುವವರು.

ರಾಮ:— ನೀನು ಒಂದು ಸಾರಿ ಉಂಡರೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ತಮಾಷೆಮಾಡ
ಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ —

ರಂಗ:— ಆಗಲಿ, ಆಗಲಿ, ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯ ನಳಪಾಕ ಒಂದು ದಿನ ಊಟಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತೇನೆ. ನಿನ್ನೊಟ್ಟಿಗೆ ನನಗೂ ಮಂಗಳಾ ರತಿ ಮಾಡಿದರೆ ಮಾತ್ರ ದೇವರೇ ಗತಿ. ಇರಲಿ ಬಿಡು. ಈಗ ರಾಮಾಯಣ ತೆಗೆಯಲೇ, ಈ ಗೀತೆ ಪಾರಾಯಣ ಶುರುಮಾಡಲೇ?

ರಾಮ:— ಇವತ್ತೆಲ್ಲಿನ ಗೀತೆ ತಂದೆ? ಇಷ್ಟು ದಿನ ಬರೇ ನಿನ್ನ ರಾಮಾಯಣ ಕೇಳಿ ಕೇಳಿ ಸಾಕಾಗಿತ್ತು. ಈಗ ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಬೇರೆ ಬಂತೆ! ಅದರೂ ರಂಗಣ್ಣನ ದೈವಭಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಅಪಾರ ವಪ್ಪ. ಸದಾ ಪುರಾಣ ಗೀತೆಯಂತಲೇ ಇದ್ದಾನೆ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ.

ರಂಗ:— ಎ ನುಂಕು, ನಿಜಕ್ಕೂ ಗೀತೆ ಹೌದೆಂದು ತಿಳಿದೆಯಾ? ಇಸ್ಪೀಟು ಪುರಾಣ ಶುರುಮಾಡುವಾ—ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ ನಾನು.

ರಾಮ:— ಹ್ಲ ಹ್ಲ ಹ್ಲ. ರಂಗಣ್ಣನ ತಮಾಷೆಯೇ! ನಾನು ನಿಜಕ್ಕೂ ಗೀತೆಯೇ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆ . . ಇಸ್ಪೀಟೇ . . ಹ್ಲ ಹ್ಲ . . . ಇಸ್ಪೀಟು ಅಂದರೆ, ಇಬ್ಬರೇ ಏನು ಆಡುವುದು? ಬೇರೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. ಆಡಿದರೆ ಕತ್ತಿ ಅಟ ಆಡಬೇಕು. ಆಡುವ ಮೊದಲೇ ಕತ್ತಿ ಯಾರು ಆಗುತ್ತಾರೆ ಅನ್ನಬಹುದು.

ರಂಗ:— ಹೌದು ಹೌದು. ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯನಿಂದ ಕತ್ತಿ ಅನಿಸಿಕೊಂಡರೆ ನಿನಗೆ ಅವಮಾನ ನಿನ್ನ ಆ ಜೇಡಿ ಹುಡುಗಿ ನಿನ್ನನ್ನು ಕತ್ತಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿದರೂ ನಿನಗೆ ಸಿಟ್ಟಿಲ್ಲ.

ರಾಮ:— ಸಾಕು, ಸುಮ್ಮನಿರು. ರಾಮಾಯಣ ಓದು, ಬಹಳ ದಿನ ಆಯಿತು ಕೇಳಿದೆ.

ರಂಗ:— ರಾಮಾಯಣವೇ! ಆಯ್ತು ಓದುವ. ನಾಲ್ಕು ಜನ ಆಗುವ ವರೆಗೆ ಅದೇ ಗತಿ. (ಓದುತ್ತ) ಹ್ಲ. ಹ್ಲ . . .

ರಾಮ: — ಏನು ನಕ್ಕು ಬಿಟ್ಟಿ?

ರಂಗ: — ನೀನು ಬರುವಾಗಲೂ ಅದನ್ನೇ ಕಂಡು ನಕ್ಕದ್ದು. “ದಶಶಿರನ” — ಎಂದು ಇದೆಯಲ್ಲ. ನನಗೆ ಇಷ್ಟು ರಾಮಾ ಯಣ ಓದಿದರೂ ‘ಈ ದಶಶಿರನ’ ಬಂದ ಕೂಡಲೆ ನಗುವು ಬರುವುದೇ. ಆ ಮುಂಡೇ ಗಂಡ ಹತ್ತು ತಲೆ ಹೊತ್ತುದಾದರೂ ನಿಜವೇ? ಅದನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಮಲಗುವುದು ಹೇಗೆ? ಮಲಗಿದರೆ ಶರೀರ ಮಗುಚಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಹೆಣ ಬಿದ್ದ ಹಾಗೆ ಬಿದ್ದಿರಬೇಕು. ಶೀತ ಆದರೆಂತು, ತನ್ನಾಳಿ ರಾಮಕೃಷ್ಣನು ಕಾಳಿಕಾಂಬೆಗೆ ಅಂದ ಹಾಗೆ — ಸಿಂಬಳ ತೆಗೆಯಲು ಬಲು ಪಜೀತಿ. ಆದರೂ ಚಿಂತೆ ಇಲ್ಲ. ಇವ್ವತ್ತು ಕೈಗಳಿವೆ ಯಂತೆ.

ರಾಮ: — ಹತ್ತು ತಲೆಯಿದ್ದರೆ, ಹತ್ತು ಬಾಯಿಗಳುಂಟು ಎಂದಾ ಯಿತು.

ರಂಗ: — ತಲೆಯಿಲ್ಲದವರಿಗೂ ಬಾಯಿಯಿರುತ್ತೆ.

ರಾಮ: — ಹಾಗಲ್ಲವೋ? ಹತ್ತು ಬಾಯಿಗಳಿಂದಲೂ ಅವನು ಉಣ್ಣುತ್ತಿದ್ದನೋ ಎಂದು. ಒಂದು ಹೊಟ್ಟೆಯಿರುವಾಗ ಹತ್ತು ಬಾಯಿಗಳಿಂದ ತಿನ್ನುವುದು ಏಕೆ? ಒಂದೇ ಬಾಯಿಯು ಸಾಕು.

ರಂಗ: — ಹೌದು ಹೌದು, ಜೋರಿನ ಹೆಂಗುಸು ಮನೆಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಹತ್ತು ಬಾಯಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಬಾಯಿ ಸಾಕು.

ರಾಮ: — ನಿನ್ನದು ಇಲ್ಲದ್ದೇ ಕುತಂತ್ರದ ಮಾತು.

ರಂಗ: — ಮತ್ತೆ ರಾವಣನಿಗೆ ಇಲ್ಲದ ಹತ್ತು ತಲೆ ಇತ್ತು ಅನ್ನುವಾಗ . . .

ರಾಮ:—ರಾವಣನಿಗೆ ಹತ್ತು ತಲೆ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂತಲೋ ನಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯ?

ರಂಗ:—ಬರೆದವನಿಗೆ ತಲೆ ಕಡಿದೆಯಾದ್ದರಿಂದ, ತನ್ನಂತೆ ಅವನೂ ಕೆಡಬಾರದು ಎಂದು, ತನಗಿಲ್ಲದ ಒಂಭತ್ತು ತಲೆ ಅವನಿಗಿರಿಸಿದ.

ರಾಮ:—ನೀನು ಇದೇ ಅರ್ಥ ಹೇಳಿದರೆ, ನಿನ್ನ ಮನೆ ಜಗುಲಿಯ ಮುಂದೆ ಅಮ್ಮಗಳೊಂದೂ ರಾಮಾಯಣ ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಸುಳಿಯಿಲ್ಲ.

ರಂಗ:—ಅವರು ಬರಲಿಲ್ಲವೆಂದು, ವಕೀಲರು ಕಕ್ಷಿಗಾರರನ್ನು ಕಾದು ಕುಳಿತ ಹಾಗೆ, ನಾನು ಕುಳಿತಿರುವುದೂ ಇಲ್ಲ.

ರಾಮ:—ಹಾ! ನೀನು ವಕೀಲರು ಎನ್ನುವಾಗ ನೆನಪಾಯಿತು. ನನ್ನ ಆ ನಂಪ್ರ ಒಂದು ಗೋವಿಂದ ಆಯಿತು. ವಕೀಲ ಶ್ಯಾಮರಾಯನಿಗೆ ಇಷ್ಟು ರುಸುಂ ತಿರಿಸಿದ್ದು ವ್ಯರ್ಥವಾಯಿತು.

ರಂಗ:—ಅಯ್ಯೋ ಮರುಳೇ, ಶ್ಯಾಮರಾಯ ನಿನ್ನ ವಕೀಲನೇ! ಅವನಿಗಾದರೆ ರುಸುಮೇ ಬೇಕಂದಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಳ್ಳೇ ಎರಡು ಡಜನು ಬಿಸ್ಕುಟು ಅಂಬೊಡೆ ಮಾಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಕೇಸು ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದ. ಗುಣ, ಈಗ ಆಗುವಷ್ಟೇ ಆಗುತ್ತಿತ್ತು ಅನ್ನು.

ರಾಮ:—ಅದೇನು ಹಾಗೆ ಅನ್ನುತ್ತೀ?

ರಂಗ:—ಹಾಗೆನ್ನದೆ ಏನು? ಅವನಿಗೆ ಏನು ವಕಾಲತು ಉಂಟು ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದಿ? ಅವನು, ಈ ಆಳ್ವ, ಆ ಕಿಣಿ, .. ಇವಕ್ಕೆಲ್ಲ ವಕಾಲತು ಉಂಟು ಎಂದು ತಿಳಿದೆಯಾ? ನಿನಗೆ ಭ್ರಮೆ. ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿದ್ದಿರಲಾರದ ಥಾಲಿಗೆ ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬಿದ್ದಿರುವುದು. ಮುಸ್ಲಿಮರು ಎದ್ದರೂ ಇವರು ಕುರ್ಚಿ

ಬಿಡುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ. ಮಾರಣೆ ದಿನ ೧೦ ಘಂಟೆ ಆಗುವುದು ರೋಳಿಗೆ ಶಾಲೆ ಮಕ್ಕಳ ಹಾಗೆ ಇವರು ಹಾಜರು. ಬೇರೆ ವಕೀಲರು ಬಂದು ಇದ್ದ ಮೂರುವರೆ ಕುರ್ಚಿ ಭರತಿ ಮಾಡಿದರೆ ತಮಗೇನು ಗತಿ ಎಂಬ ಹೆದರಿಕೆ... ಹೌದೋ, ಈ ವಾರದ ಪೇಪರು ನಿನಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲವೋ? ಒಂದಿಷ್ಟು ಸುದ್ದಿ ಹೇಳಿಬಿಡು. ಭಾರೀ ಮನುಷ್ಯ ಆದ ನಮ್ಮ ರಾಮಣ್ಣ, ಪೇಪರು ತರಿಸಿ ಓದುತ್ತಾನೆ ಅಂದ ಮೇಲೆ.

ರಾಮ:—ಪೇಪರು ತರಿಸುವುದು ಅಂದರೆ ನಾನೇನು ಹೇಳಿ, ಬರೆದು, ತರಿಸಿದ್ದಲ್ಲ. ಮಂಗಳೂರಿಗೆ ಹೋದಾಗ ನಮ್ಮ ಕಮ್ಮಿ ವಕೀಲರು ಅಂದರು: 'ಇದೊಂದು ಪೇಪರು ಇರಲಿ ನಿಮಗೆ. ಊರಿನ ಸುದ್ದಿಯೆಲ್ಲ ಬರುತ್ತದೆ'—ಎಂದು. ಆಗಲಿ ಎಂದೆ. ಅವರ ಎದುರಿಗೆ 'ಇಲ್ಲ' ಅನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತದೆಯೇ? ಅಲ್ಲೇ ಒಣ ಥಾಲಿಗೆ ಮೂರು ರೂಪಾಯಿ ಜುಲುಮಾನೆ ತೆತ್ತು ಬಂದೆ. ಐದಾರು ತಿಂಗಳಾದುವು. ಬರುತ್ತಾ ಇದೆ. ಮುಂದಿನ ವರುಷ ಬೇಡ ಎನ್ನುವುದೇ ಸರಿ.

ರಂಗ:—ಇರಲಿ, ಯಾರಾರ ಮನೆ ಸುಟ್ಟಿತು; ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿ ಗಂಡನಿಗೆ ಜೊರಿ ಹಾಕಿದಳು; ಯಾರಾರು ಕದ್ದು ಜೈಲಿಗೆ ಹೋದರು—ಎಂದು ಊರಿನ ಪುರಾಣವೆಲ್ಲ ಬರುತ್ತದೆ. ಕಸಬು ಇಲ್ಲದ ಒಬ್ಬ ನಾರದ ಮಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಸುದ್ದಿ ಜಮಾಯಿ ಸುತ್ತಿರುವಾಗ ನೀನು ಬಿಡಬೇಕೆ? ಈ ಸಾರಿ ಬರಲಿಲ್ಲವೋ—ಆ ವಜ್ರತೇಜವೋ, ಪಾಕವೋ ಅದರ ಸುದ್ದಿ. ಒಬ್ಬನು ಒಂದು ದಿನ ಅರ್ಧತೊಲೆ ತಿಂದರೆ ಮರುದಿನವೇ ಆನೆಯ ಹಾಗೆ ಆಗುತ್ತಾನಂತೆ. ನಿನ್ನ ಮಾತ್ಸ್ಯಾಗಾಂಧಿಗೆ ಒಂದು ಸೇರು

ಕೊಡಿಸಿದರೆ ಒಂದು ಖಂಡಿಯಾದರೂ ತೂಕ ಹೆಚ್ಚೀತು . . . .
ಅದಿರಲಿ, ನಿನ್ನ ಮಾತ್ಮಾಗಾಂಧಿ ಸುದ್ದಿಯೇನು? ಇನ್ನೂ ಜೈಲಿನ
ಒಳಗೇ ಇದ್ದಾನೆಯೇ. ನಿನ್ನ ಮಾತ್ಮಾ . . . ಅಥವಾ ಹೊಲೆ
ಯರ ಗುಡಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾನೆಯೇ!

ರಾಮ:— ಎನೋ ಅಪ್ಪ. ಇವತ್ತಿನ ಪೇಪರಿನಲ್ಲಿ “ಮಹಾತ್ಮಾ
ಗಾಂಧಿಯವರು ಲಂಡನಿಗೆ ರಾಂಟೇ ಕಾನ್ಫೆರೆನ್ಸಿಗೆ ಹೋಗು
ವರು” ಎಂದಿದೆಯಪ್ಪ. ಎಲ್ಲಿ ಲಂಡನೋ, ಎಲ್ಲಿ ಗಾಂಧಿಯೋ!
ಎಲ್ಲಿದೆಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು! ಆದರೂ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನಪ್ಪ. ಬಲು
ಕೀರ್ತಿಗೆ ಬಂದನು.

ರಂಗ:— ಕೀರ್ತಿಗೆ ನಮ್ಮ ಕಳ್ಳ ಬೊಗ್ಗು ಬರಲಿಲ್ಲವೇ? ನಾಳೆ
ನೀನೂ ಬರಬಹುದು. ಹೌದೋ ರಾಮಣ್ಣ— ನಿನ್ನ ಮಾತ್ಮಾ
ಗಾಂಧಿಯವರು ಲಂಡನಿಗೆ ಕಾಂಪ್ರೆಸ್ಸಿಗೆ ಹೋಗುವಾಗ ಒಂ
ದಿಷ್ಟು ಹುಳಿಯನ್ನವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಕಳುಹಿಸಯ್ಯ. ಅಲ್ಲಿ ಬಿಳಿ
ಮುಖದವರಿಗೆ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಿ, ಅವರು ಮರಳಾದರೆ, ಸ್ವರಾಜ್ಯ
ಬರುವಾಗಲೇ ಗಾಂಧಿ ಮಾತ್ಮನಿಗೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಕು. ಆ
ಬಿಳಿ ಮಂಗಳಗಳು ಹುಳಿಯನ್ನ ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ತಂದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ರಾಮ:— ಅದು ಹೌದಯ್ಯ. ಅವಕ್ಕೆ ಹುಳಿಯನ್ನ ಈ ಪತ್ರೋಡೆ,
ಹೋಳಿಗೆ ಎಂದರೆ ಭಾರಿ ಆಶ್ಚರ್ಯ ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಕು.
ನಮ್ಮೊಗೆ ಬಂದವ ಯಾರದು? “ಬೇಟೆಟ್” ದೊರೆಯೋ?
ಅವನಿಗೆ ಯಾರೋ ಎರಡು ಸುಕ್ಕಿನುಂಡೆ ಕೊಟ್ಟಿರಂತೆ. ಅವ
ನಿಗೆ ಅವನ್ನು ಕಂಡು ಆಶ್ಚರ್ಯವಾಯಿತಂತೆ “ಇದು ಸಿಹಿ,
ಇದು ಚೀಲದೊಳಗೆ ಹೇಗೆ ತುಂಬಿದ್ದಾರೆ” ಎಂದು ಕೇಳಿದನಂತೆ
. . . ಹ್ಹ. ಹ್ಹ. ಹ್ಹ. ಹೌದೋ ರಂಗಣ್ಣ, ಈ ಬಿಳಿ ಜನಕ್ಕೆ ಬಾಲ

ಉಂಟೆಂಬುದು ನಿಜವೇನೋ . . . . . ಎಲ್ಲರೂ ಅನ್ನುತ್ತಾ
ರಲ್ಲ.

ರಂಗ:—ಅದು ಖಂಡಿತ. ಕಿಷ್ಕಿಂಧೆಯ ರಾಮನ ಸೇನೆಯವರೇ
ವಿಲಾಸತೆಗೆ ಹೋಗಿ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಬಳಿ ಜನ ಆದದ್ದಲ್ಲ
ವೋ.

ರಾಮ:—ಹಾಗಾದರೆ ನಿಜಕ್ಕೂ ಅದು ಹೌದು. ನಾನು ಬರೇ
ಕಟ್ಟುಕಥೆಯೆಂದೇ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ಆದರೂ ಮಂಗಳಗಳ ಸಾಹಸ
ಸಾಕು. (ದೂರದಿಂದ ಹಾಡೊಂದು ಕೇಳಿಸುವುದು.)

ರಂಗ:—ತಡಿ, ತಡಿ ಯಾರೋ ನಾರದರು ಬಂದ ಹಾಗೆ ಇದೆ . . .
ಯಾರಣ್ಣ. ಏಕನಾದದ ಸ್ವರ! ದಾಸರೋ? ಒಂದು ವರುಷ
ವಾಯಿತು. ಈ ಪುರಂದರ ದಾಸರ ಮೊಮ್ಮಕ್ಕಳು ನಮ್ಮ
ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಬಾರದೆ. ಸುಮ್ಮನಿರು—ಎನು ಪದ ಅದು . . . ?
“ಎನ ಬೇಡಲಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು . . . ?” ಮತ್ತೇನು ಬೇಡು
ವುದು? ಎರಡು ಪಾವು ಅಕ್ಕಿ. ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರೆ ಒಂದು
ತೆಂಗಿನಕಾಯಿ, ಎನಾದರೂ ಹರಕು ಬಟ್ಟೆ—ಇಷ್ಟು ಜಾಸ್ತಿ
ಯಾಗಿ. ಗಾಂಧಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯ ನನಗೆ ಸಿಗಬೇಕು. ಈ ದಾಸರು
ಎಂಬವರನ್ನೆಲ್ಲ ತುಪ್ಪದ ಕಡಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಸಿ—ತುಪ್ಪ
ಯಾವ ಮಣ್ಣಿಗೆ—ಎಣ್ಣೆ ಕಡಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಕುದಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ. . . .
ಇವರಿಗೆ ಯಾರೂ ಯಜ್ಞೋಪವೀತ ಕೊಡುವವರಿಲ್ಲದೆ ಹೋ
ಯಿತು. ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಗಿ ವೇದಮಂತ್ರ ಹೇಳುತ್ತಾ
ಬರಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಕು. ಹೌದು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಾಗುವಳಿ ತೊಡ
ಗಿಪ ಮೇಲೆ ಇವರು ವೇದಪಾಠ ತೊಡಗಿದರೆ ಎನು ತಪ್ಪು?
ಅರೇ . . . ಗಾನ ಬದಲು ಆಯಿತು. ಅದನ್ನೇ ಹೇಳಿದ್ದರೆ

ಜೆನ್ನಾಗಿತ್ತು. “ಎನ ಬೇಡಲಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು” — ಅಂದಿದ್ದರೆ ‘ದಮ್ಮಯ್ಯ ಎನೂ ಬೇಡ ಬೇಡ’ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದೆ. ಇದೇನು ಹಾಡು! “ಕಂಡುಕಂಡು ನೀಯೆನ್ನ ಕೈ ಬಿಡುವರೇ ರಂಗ . . .” ಹ್ಲ. ಹ್ಲ. ಈ ಕಂಡು! ರಂಗಣ್ಣನೇ ಕರೆಯುತ್ತಾ ಇದ್ದಾನೆ. ರಾಮಣ್ಣಾ, ಯಾರೆಂದು ಕಂಡು ಬಾ. ಬೇಗ . . ಬೇಗ . . . (ರಾಮಣ್ಣನು ನೋಡಲು ಹೋಗುವನು.)

“ಕಂಡು ಕಂಡು ನೀಯೆನ್ನ ಕೈ ಬಿಡುವರೇ ರಂಗ” — ಹೀಗೆ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುವವರು ಹೆಚ್ಚಾದರೆ ಊರೊಳಗಿನ ರೈತರು. ಕೈಯ್ಯಿ ಕಾಲು ಒಟ್ಟಿಗೆ ಬಿಡುವುದೇ ಸರಿ. (ರಾಮಣ್ಣನು ನೋಡಿಕೊಂಡು ನಗುತ್ತ ಬರುವನು.)

ಯಾರು ಅದು? ಹೊಸ ದಾಸ! ‘ಬೆಕ್ಕಿನ ಕೊಂದವರ್ಯಾರೋ’ ಪೈಕಿ ಜನವೋ. ಅವು ಒಂದು ಸಾರಿ ಎದ್ದರೆ ಹಾತೆ ಎದ್ದ ಹಾಗೆ ಎಳುವುದುಂಟು.

ರಾಮು:—ಆಯ್ಯಯ್ಯೋ ರಂಗಣ್ಣ, ತನಾಪೆಯೇ ತನಾಪೆ . . ಅದು ನಮ್ಮ ಇವ. ಹೊಸ ರಂಗು ಶುರುಮಾಡಿಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾನೆ. ಪಟ್ಟಾಗಿ ಮೂರು ನಾನು ಬೇರೆ. ಶಂಖ, ಝಾಂಗಟಿ . . ಯಾವ ದೇವರ ಗುಡಿಯಿಂದ ಕದ್ದನೋ . . .

ರಂಗ:—ಯಾರು ಯಾರು?

ರಾಮು:—ನಮ್ಮ ಇವನಪ್ಪ ಇವನು. ಐತು . . .

ರಂಗ:—ಐತು.

ರಾಮು:—ಆ ಸಾಲೇರವನಿಲ್ಲವೆ? ಅವ ಐತು . . ಜೇಡರವ . . .
ಅಲಾಬಿ ಸಮಯವೇ ಇದು?

ರಂಗ:—ಯಾರು ಐತುವೇ? ಆಟ್ಟಿ ಕಾಲು ಐತುವೇ! ಭೇ ಅವನಿಗೆ

ಈ ಸ್ವರ ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದೀತು?

ರಾಮ:—ಅವನು ಜಾತಿ ಜೇಡರವನಲ್ಲ; ಸ್ವಲ್ಪ ಬೆರಿಕೆ ಬಾಬತ್ತು.

ರಂಗ:—ನಿಜಕ್ಕೂ ಅವನೇ ಹೌದೋ?

ರಾಮ:—ಹೌದಪ್ಪ.

ರಂಗ:—ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೊರಟ ಹಾಗಿದೆ?

ರಾಮ:—ಸವಾರಿ ಕಟ್ಟಿಗೆ ಬರುವ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.

ರಂಗ:—ಬರಲಿ, ಬರಲಿ. ಒಂದು ನಕಲಿ ಮಾಡುವ. ನಾನೆಂದು
ದಕ್ಕೆ ನೀನು ಹೂಂಗುಟ್ಟುತ್ತಿರಬೇಕು.

(ಐತುವು ಬರುವನು. “ಕಂಡು ಕಂಡು ನೀಯಿನ್ನು” ಎಂಬ ಹಾಡನ್ನು
ಹಾಡಿ ಮುಗಿಸಿ ಶಂಖ ಊದುವನು.)

ಐತು:—ಜಯವಾಗಲಿ, ಧನಿಯರೇ ಜಯವಾಗಲಿ!

ರಂಗ:—(ಆ) ಆದು ಬೇರೆ ಇದೆ. (ಪ್ರ) ಐತು ದಾಸರೇ,
ಇನ್ನೊಂದು ಯಾವುದಾದರೂ ಕೀರ್ತನೆ ಹಾಡಿ. ನನಗೆ,
ರಾಮಣ್ಣ, ನಮ್ಮ ಐತುವಿಗೆ ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕೀರ್ತನೆ ಬರುತ್ತದೆ ಅಂತ
ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಅವನು ಬರಿಗೈಯಿಂದ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರು
ವುದನ್ನು ಕಂಡು ನನಗೆ ಸಿಟ್ಟಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ನಿಜಕ್ಕೆ ಅನ್ನುತ್ತೇ
ನಲ್ಲ: “ದಾಂಡಿಗ, ಸಿಗಿದರೆ ಆರು ಕೋಡಿ ಮೋಪು! ಆದಾನು.
ಬೇಡಲಿಕ್ಕೇನು ದಾಡಿ” ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತಿತ್ತು. ಈಗಾದರೋ
ಇಷ್ಟಿಷ್ಟು ವ್ಯಥೆಯಿಲ್ಲ ನೋಡು. ಯಾಕೆಂದರೆ—ಬಂದೆ ಬಂದು
“ಅಯ್ಯ, ಪಡಿ” ಅನ್ನುವುದಿಲ್ಲ. ಪಾವೋ, ಸೇರೋ, ಅಕ್ಕಿ
ಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರೆ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಅಮವಾಸೆ ದಿನ ಮನೆಗೆ
ಬಂದು ತಿಂಗಳ ಪಂಚಾಂಗವನ್ನು ಓದಿ ತಿಳಿಸಿದ ಹಾಗೆ, ದೇವರ

ನಾನು ಕೇಳಿಸುತ್ತಾನೆ ನೋಡು. ಅಂಥಾ ಪುಣ್ಯದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಯಾರು ಮಾಡಬೇಕು ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ? ಯಾವಾಗ ಆ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ ಪುರಂದರದಾಸ ಪ್ರಾಣಬಿಟ್ಟನೋ, ಅವನೇನು ಪ್ರಾಣ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ, ನಮ್ಮ ಅಜ್ಞಾನ, ಅಂತು ಯಾವಾಗ ಬಿಟ್ಟನೋ ಅವನ ಹಿಂದೆಯೇ ಹೋಯಿತು ಅವನ ಕೀರ್ತನೆ. ಏನೋ ಐತುವಂಥ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರು ಹುಟ್ಟಿ, ಅದನ್ನು ನಮ್ಮಂಥ ಪಾಪಿಷ್ಠರ ಕಿವಿಗೆ ಕೇಳಿಸುತ್ತಾರಲ್ಲ. ಅದೇ ದೊಡ್ಡ ಪುಣ್ಯ. ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ ನಪ್ಪ ಐತು ದಾಸ!

ಐತು:— ನನ್ನದೇನು ಪಾಪಿ ಜನ್ಮ, ಗೈಯ್ಯವಗತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಮನೆ ಮನೆ ತಿರುಗುವುದು.

ರಂಗ:— ಹಾಗೆನ್ನಬೇಡ ಐತು, ಅನ್ನಬೇಡ. ಹೊಟ್ಟೆ ಹೊರೆಯುವ ಕೆಲಸ ಈ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದಲ್ಲ. ಒಂದು ನಾಯಿ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ದೇವರ ನಾನು ಹೇಳಿ ಭಿಕ್ಷೆ ಎತ್ತುವು ದೆಂದರೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಅಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಪಡೆದೇ ಬರಬೇಕು. ಎಷ್ಟೆಂದರೂ ನೀನು ಪುಣ್ಯಾತ್ಮ.

ಐತು:— ನನ್ನದೇನು ಸುಟ್ಟ ಪುಣ್ಯ ಸ್ವಾಮಿ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ವರೆಗೆ ತಿರುಗಿದರೆ, ಎರಡು ಪಾವು ಅಕ್ಕಿ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲ.

ರಂಗ:—ಅದು ಹಿಂದಾಯಿತು ಬಿಡು. ನಾನೇ ಅಂದೆನಲ್ಲ: ನನಗೆ ಕಂಡದ್ದನ್ನು. ಈಗಲಾದರೆ ದಾರಿ ಮೇಲೆ ಹೋಗುವವರು ನಿನ್ನ ಕಾಲಿಗೆ ಬಿದ್ದು ದೇವರ ನಾನು ಕೇಳಿಕೊಂಡು ಹೋದಾರು. ಅಕ್ಕಿಯ ಮಾತು ಬಿಡು. ಭತ್ತ ಕುಟ್ಟಿದರೆ ಅಕ್ಕಿಯಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಚಿಕ್ಕ ಮಗುವಿಗೂ ಗೊತ್ತಿದ್ದ ಮಾತು. ಆದರೆ ದೇವರ ನಾನು! . . . ಅಂತಹ ಪುರಂದರನಿಗೇ ಜೋಳಿಗೆ ತುಂಬದ ದಿನ

ಎಷ್ಟೋ ಇತ್ತಂತೆ! ಮೂಢ ಜನರು ದಾಸರ ಯೋಗ್ಯತೆ ಅವರಿಗೆ
ಗೇನು ಗೊತ್ತು? ಪುಣ್ಯಾತ್ಮನವು . . .

ಐತು:—ಆಯೋ ಬಿಡಿ ಅಂದರೆ.

ರಾಮ:—ಹಾಗಲ್ಲ ಐತುದಾಸ. ರಂಗಣ್ಣನ ವಿಚಾರ ನಿನಗೆ
ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಅವನ ಮುಂದಿರುವುದೇನು ನೋಡು. ಸಾಕ್ಷಾತ್
ರಾಮಾಯಣ. ಹಗಲೂ ರಾತ್ರಿಯೂ ಅವನಿಗೆ ದೇವರ ಚಿಂತೆ
ಯಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಇಲ್ಲ. ನನ್ನಂಥವರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಬಿದ್ದಿರುವುದು
ಯಾವುದಕ್ಕೆ? ಏನಾದರೂ ರಾಮನಾಮ ಕಿವಿಗೆ ಬೀಳಲಿ! ಆದ
ರಿಂದಲಾದರೂ ನಮ್ಮ ಜನ್ಮ ಪುನೀತ ಆಗಲಿ ಎಂದು ಈಗ ನಿನ್ನಂ
ಥವರು ಮನೆ ಬಾಗಲಿಗೆ ಬಂದರೆ ಅವನ ಹೊಟ್ಟೆ ಎಷ್ಟು ತಂಪಾಗ
ಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ . . ಹೆಚ್ಚೆಂದರೆ ಮುಖಸ್ತುತಿ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ ಅನ್ನುವೆ...
ಬೇಡ ಆ ಮಾತು . . . . ಇರಲಿ, ಒಂದು ದಾಸರ ಪದ ಅನ್ನು.

ರಂಗ:—ಆಯೋ ಮರತೇ ಬಿಟ್ಟೆ. ಪಾಪಿ ಜನ್ಮ ಅನ್ನುವುದು ಅದಕ್ಕೆ.
ಆ ಕಂಡ ಕಂಡು . . . ಅಲ್ಲ, ಅದೆಂಥದು ರಾಮಣ್ಣ ಆಗ ಬರು
ತ್ತಾ ದಾಸರು ಅಂದದ್ದು . . .

ರಾಮ:—ಹಾಡೇ. ನೆನಪು ಮಾಡುತ್ತೇನೆ . . . ಧೂತ್ ಮುಂ
ಡೇದು ಗಂಟಲಲ್ಲಿದೆ, ಬಾಯಿಗೆ ಬರಲೊಲ್ಲದು.

ಐತು:—ಯಾವುದು? “ಎನ ಬೇಡಲಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು”

ರಂಗ:—ಆದ್ದೇ. ಅದ್ದೇ—ಬೇಸರ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅನ್ನುತ್ತೀರಾ?

ಐತು:—ನನಗೆಂಥ ಬೇಸರ! ತಾವು ಅಷ್ಟು ಕೇಳಲು ಆಸೆಪಡು
ವಾಗ ಹೇಳಲು ನನ್ನ ಗಂಟೆನು ಖರ್ಚು!

ರಂಗ:—ಆ ಪುರಂದರದಾಸರಿಗೂ ಹಾಗೆಯೇ ಅಂತೆ . . . ಹಾಡಿ
ದಷ್ಟು ತೃಪ್ತಿಯಿದ್ದಿಲ್ಲವಂತೆ!

ಐತು: — ಅವರೆಲ್ಲಿ ನಾವೆಲ್ಲಿ?

ರಂಗ: — ಆದರೂ ಆಯಾಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ಹಾಗೆ ಇದ್ದೀರಲ್ಲ.
ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಇದ್ದಾನೆಯೇ? ನಮ್ಮ ಗ್ರಾಮದ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಾನೆನ್ನು
ವುದು? ಇದ್ದಾನೆಯೇ ರಾಮು . . .

ರಾಮ: — ನಮ್ಮೂರಲ್ಲಿ ಇದ್ದರೆ ಇನ್ನೇನು ಬರಗಾಲ.

ಐತು: — ಅನ್ನಲೇ.

ರಂಗ: — ಅನ್ನು ಅನ್ನು . . .

ಐತು: — “ಎನ ಬೇಡಲಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದೂ, ನೀನಿತ್ತ ಸೌಭಾಗ್ಯ
ಅಖಿಲವಾಯ್ತೆನಗೆ” (ಎಂದು ಹಾಡುವನು.)

ರಂಗ: — ರಾಮ, ರಾಮ, ರಾಮ . . . ನಿಜ ನಿಜ. ಈ ಸಂಸಾರ
ದಲ್ಲಿ ಹೆಂಡತಿ ಮಕ್ಕಳು ಮರಿ ಎಂಬುದೆಲ್ಲ ಮಾಯೆ ಅಂದರೆ
ಮಾಯೆ. ಅಂಥ ರಾಮನಿಗೇ ರಾಮಾಯಣದಲ್ಲಿ ಆರಣ್ಯ
ವಾಯಿತು. ಹೀಗಿರುವಾಗ ಸುಮ್ಮನೆ ನಮ್ಮ ಮನೆ ನಮ್ಮ ಮಾರು
ಎನ್ನುವುದು. ಜೇಡಿ ಬಣ್ಣದ ಹೆಂಡತಿ ತಂದು ತಾನು ಸುಖ
ಅನ್ನುವುದು . . . .

ಐತು: — ಹೊತ್ತಾಯಿತು. ನಾನು ಹೋಗಲೇ? ಎನಾದರೂ ಅನು
ಗ್ರಹಿಸಿದ್ದರೆ.

ರಂಗ: — ಇಷ್ಟು ಬೇಗನೇ! ನೀವಿರುವಾಗ ಸಮಯ ಹೋದ್ದೆಂಬುದು
ಕಾಣಲೇ ಇಲ್ಲ.

ರಾಮ: — ಪಾಪ. ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು. ನಮ್ಮ ಊರವನೆ ಅಲ್ಲವೇ? ಕರೆ
ದಾಗ ಬರುವ ಇಷ್ಟು ದಿನ ಅವನಲ್ಲಿ ಇಂಥ ಸಂಪತ್ತಿತ್ತು ಅಂದು
ತಿಳಿದಿಲ್ಲ. ಈಗೇನು-ನಮ್ಮವನೇ ಆದ. ಹೋಗಲಿ ಬಿಡು . . .
ಸೇರೋ ಸೇರುವರೆಯೋ ಅಕ್ಕಿ ಹಾಕಿ ಕಳುಹಿಸಿಕೊಡು . . .

ರಂಗ:— ಆಯಿತು; ಅವನಿಗೂ ನಾಲ್ಕು ಮನೆ ತಿರುಗಿ ಬರುವಾಗ ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಆಗುತ್ತದೆ.

ರಾಮ:— ಉಳಿದವರು ಯಾರು ಇಷ್ಟು ಹೊತ್ತು ಅವನನ್ನು ಕುಡಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ ರಂಗಣ್ಣ? ನಿನಗೆ ಮರುಳು. ನಿನಗೆ ದೇವರ ನಾಮ ಅಂದರೆ ಅಷ್ಟಿದೆ ಅಂತ ಉಳಿದವರು ಯಾರಿಗೆ ದೇವರು ಬೇಕು?

ರಂಗ:— ನಿಲ್ಲು ಐತು. ಛೇ ಐತ್ತು ಎಂತಲೇ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡಬೇಡಿ ದಾಸರೇ! ಹಿಂದಿನ ನೆನಪು.

ಐತು:— ನಾನು ನಿಮ್ಮ ಪಾಲಿಗೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಐತುವೇ, ಬಡಿ.

ರಂಗ:— (ಒಳಗೆ ಹೋಗಿ ಬಂದು) ಒಟ್ಟು ಮೋಸ ಆಯಿತು. ಅವಳು ಉಗ್ರಾಣದ ಕೋಣೆಗೆ ಬೇಗ ಹಾಕಿ ಕೆರೆಗೆ ಹೋಗಿದ್ದಾಳೆ. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ, ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಬಿಟ್ಟು, ಕುಚ್ಚಲು ಅಕ್ಕಿ ಸಹ ಕೋಣೆಯ ಒಳಗೇ ಇದೆ. ರಾಮಣ್ಣ, ಸೊಂಟದಲ್ಲೆಲ್ಲಾದರೂ ಒಂದಾಣೆ ಕಾಸಿದ್ದರೆ ತೆಗೆ, ಮತ್ತೆ ಕೊಡುತ್ತೇನೆ.

ರಾಮ:— (ಕೈಹಾಕಿ ನೋಡಿ) ನೋಡುತ್ತೇನೆ! (ಹುಡುಕಿ) ಅರೇ ಎಲ್ಲಿ ಹೋಯಿತು! ಎರಡಾಣೆ ನಿಕ್ಕಲ್ ಪಾವಲಿ ಒಂದನ್ನು ಹೊಗೆ ಸೊಪ್ಪಿಗೆ ಬೇಕು ಎಂತ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದೆ. ಎಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಹೋಯಿತು? ಕೆರೆ ಹತ್ತಿರ ನಿಂತಿದ್ದೆ . . . . ಛೇ . . . . ಹೋಗಿ ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ.

ಐತು:— ಬೇಡ ಸ್ವಾಮಿ, ಇನ್ನೊಂದು ಸಾರಿ ಬರುತ್ತೇನೆ. ಮುಖ್ಯ ಅಷ್ಟು ಪ್ರೇಮವಿದ್ದರಾಯಿತು.

ರಂಗ:— ಛೇ, ಈಗ ಬರಿಗೈಯಲ್ಲಿ ಕಳುಹಿಸುವುದಾಯಿತಲ್ಲ. ಇರಲಿ ದಾಸರೇ, ತಿರುಗಾಡಿಕೊಂಡು ಬನ್ನಿ. ಬಾರದೇ ಇರಬೇಡಿರಿ.

ಮನೆಯವಳಿಗೂ ಎರಡು ದಾಸರ ಹಾಡು ಕೇಳಿಸುವ ಎಂದಿದೆ.

ಅವಳಿಗಂತು ಈ ಸಂಸಾರದ ಮೋಹ ಜನ್ಮಕ್ಕೆ ಬಿಡುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ.

ಐತು:— ಆಯಿತು. ಅಪ್ಪಣೆಯಾಗಲಿ . . .

ರಾಮ:— ರಂಗಣ್ಣ, ಒಂದು ಕ್ಷಣದ ಮಾತಿಗೆ ಕೆರೆಯ ವರೆಗೆ ಹೋಗಿ
ನೋಡಿಕೊಂಡು ಬರಲೇ!

ಐತು:— ನನಗಾಗಿ ಬೇಡ

ರಾಮ:— ಯಾರಿಗಾದರೂ ಸರಿಯೆ. ಎರಡಾಣೆ ಕಾಸು! ದಾಸರ
ಕೈಗೆ ಬಿದ್ದರೆ ನನ್ನ ಹೊಗೆಸೊಪ್ಪಿಗೆ ಹಾಳಾದುದಕ್ಕಿಂತಲೂ
ಹೆಚ್ಚಿನ ಪುಣ್ಯ ಅಲ್ಲವೆ!

ರಂಗ:— ಉಂಟೇ. (ಐತು ತೆರಳುವನು. ಅಪಹಾಸ್ಯಕ್ಕೆ ತನ್ನೊಂದು
ಕವಿತೆ ಹಾಡುವನು.)

ಎನಕೊಡಲೈ ನಾನು ನಿನಗೆ ಇಂದು ||

ನೀ ಹೊಡೆದ ಬೊಬ್ಬೆ ಬಲುವಾಯ್ತು ಕಿವಿಗೆ || ಪ ||

ಅಕ್ಕಿಯಾ ಕೊಡುವೆನೆ ಉಗ್ರಾಣದೊಳಗಿಲ್ಲ |

ರೊಕ್ಕವಾ ಕೊಡುವೆನೆ ಮನಸೆ ಇಲ್ಲ |

ಬಟ್ಟೆಯಾ ಕೊಡುವೆನೆ ಹರಕಾದ್ದು ಒಳಗಿಲ್ಲ ||

ರಟ್ಟೆ ಮುರಿಯುತ್ತೆ ದುಡಿಯೊ ಐತುದಾಸ ||

ರಾಮಣ್ಣ, (ಯಕ್ಷಗಾನದ ಅರ್ಥಗಾರಿಕೆಯ ರೀತಿಯಿಂದ) ನಿನಗೂ
ಮಿದುಳು ಎಂಬ ಪದಾರ್ಥ ತಲೆಯೆಂಬ ಘಟದಲ್ಲಿ ಉಂಟೆಂದಾ
ಯಿತು. ಇರಲಿ, ನಿಜಕ್ಕೂ ದುಡ್ಡು ಕಳೆದುಹೋದುದು ಹೌದೋ!

ರಾಮ:— ನಿನಗೆ ಮರುಳೋ, ರಂಗಣ್ಣ! ಎರಡಾಣೆ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳಿ
ದರೆ ಆ ಮುಂಡೇಗಂಡನ ಕಿವಿ ಹೇಗಾಗುತ್ತದೆ ನೋಡುವ ಎಂತ
ನುಡಿದೆ. ನಿಜಕ್ಕೂ ನಂಬಿಯೇ ಇದ್ದಾನೆ ಮಗ. ನೀನೂ

ಸುಮಾರು ಮಾಡಿದೆ. ಒಳಕ್ಕೆ ಹೋದುದನ್ನು ನೋಡಿ, ಎನಾ ದರೂ ಅಕ್ಕಿಪಕ್ಕಿ ತರುತ್ತೀಯೋ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದೆ. ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆಗ ಎಂದ ಹಾಗೆ—“ಎನೂ ಬೇಡಬೇಡ ನನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು” ಅನ್ನುತ್ತೀಯೋ ಎಂದು ಇದ್ದೆ . . . . . ಎರಡೂ ಮಾಡದೆ, ನಮ್ಮ ಮುನ್ನೀಫರ ಹಾಗೆ ವಾಯಿದೆ ಮುಂದರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟೆ.

ರಂಗ:—ಒಮ್ಮೆಗೇ, ನಮ್ಮ ಗುಟ್ಟು ಅವನಿಗೆ ಸಿಗಬಾರದು. ನಾಲ್ಕು ಮಂದಿಯ ಮುಂದೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಹೊಗಳಿದರೆ, ಅವನಿಗೂ ತಾನೊಬ್ಬ ಪುರಂದರನ ಮೊಮ್ಮಗ ಎಂದು ತಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಆ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆಗೇ ಅಟ್ಟದಿಂದ ಇಳಿಸಿದರಾಯಿತು. ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಎನು ಸೊಕ್ಕಿದು? “ಎನ ಬೇಡಲಿ ನಿನ್ನ ಬಳಿಗೆ ಬಂದು?” — ಬೇಡುತ್ತಾನೆ ಮಗ—ದಾಸರ ಸೋಗುಹಾಕಿ, ಜೋಳಿಗೆ ಹಿಡಿದು, ಮೂರು ನಾಮ ಜಡಿದು, ಜಾಗಟೆ ಬಗಿದು, ಶಂಖ ನೆಗೆದು ಘೂಮಾಡಿದರೆ—ತಾನೊಬ್ಬ ದಾಸ ಆಗುತ್ತೇನೆಂತ ತಿಳಿದಿದ್ದಾನೆ! ಐತುದಾಸ! ಹ ಹ ಹ ಹ, ಜೇಡರವನಿಗೆ ಇಷ್ಟು ಸೊಕ್ಕಾಯಿತಲ್ಲ! ದೇವರ ನಾಮವನ್ನು ಇವನಿಗೆ ಹೇಳುವ ಧೈರ್ಯ ಬಂದಿತಲ್ಲ; ಅದೂ ನಮ್ಮಂತಹ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಮನೆಗೆ ಬಂದು. ಪರ ಊರೇ? ಅದೂ ಅಲ್ಲ. ಊರ ಮನೆಯೇ! ಇವನು ಅಂಗವಸ್ತ್ರ ಉಡುವ ಮುಂಚೆಯೇ ಇವನನ್ನು ಕಂಡವರು ನಾವು!

ಮುಖ್ಯ ಇದು ಅವನ ತಪ್ಪಲ್ಲ. ನಾಲ್ಕು ಕಾಸಿನ ಆಸೆಗೆ ಛಾಪಖಾನೆ ಇರಿಸಿ, ಪುರಂದರದಾಸನ ಹಾಡನ್ನು, ಮಿಶೆನೆರಿಗಳು ಯೇಸು ಬೂಕುಗಳನ್ನು ಕಾಸು ಅರುಕಾಸಿಗೆ ಮಾರುವ ಹಾಗೆ, ಮಾರುತ್ತಾರಲ್ಲ, ಅಂಥವರ ತಪ್ಪು.

ರಾಮ:—ರಂಗಣ್ಣ, ನೀನು ದಾಸರ ಪದಕ್ಕೇ ಇಷ್ಟು ಸಿಟ್ಟಾದೆ. ಈಗ ಅಲ್ಲಿಲ್ಲೋ ಅಂತ ವೇದವನ್ನು ಪ್ರೀಂಟುಮಾಡಿದ್ದಾರಂತೆ. ಅರ್ಥ ಸಹಿತ!

ರಂಗ:—ವೇದ ಮಾಡುತ್ತಾರಲ್ಲ. ತಲೆಬುರುಡೆ! ಯಾರಾದರೂ ಒಬ್ಬ ಆ ಆ ಇ ಈ ಎಂದು ನಾಲ್ಕು ಶ್ಲೋಕ ಹೇಳಿರಬೇಕು. ಅದನ್ನು ಬರೆದು ಛಾಪಿಸಿರಬೇಕು. ನಿಜವಾದ ವೇದ ಇವರಿಗೆಲ್ಲಂದ ಸಿಕ್ಕಿತು? ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಅರ್ಥಮಾಡುವ ಯೋಗ್ಯತೆ ಈ ಕಲಿಯುಗದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗಿದೆ? ಇವರೆಲ್ಲರು ವೇದವನ್ನು ಕದ್ದರೆ ಈಗ ಮತ್ತಾವತಾರ ಆಗುವುದಿಲ್ಲವೋ? ಆದರೂ ಧೈರ್ಯ ನೋಡಿ—ಐತುದಾಸ!

(ಊರಿನ ಶ್ಯಾನುಭಾಗ ವೆಂಕಟ್ರಾಯರು ಬರುವರು.)

ಅರೆ! ನಮ್ಮ ವೆಂಕಟ್ರಾಯ ಬಂದುಬಿಟ್ಟನಲ್ಲ. ಒಂದು ಆಟ ಆಡಿ ಬಡೋಣವೇ?

ರಾಮ:—ಮೂರೇ ಜನವಾಯಿತಲ್ಲ. ಆಟ ಎಂಥಾದ್ದು ಮಣ್ಣು. ನೀನು ಬಾಯಿತೆರೆದರೆ ಸಮಯ ಎನ್ನುವುದು ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ತೆರೆಯುವುದರೊಳಗೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ. ಬನ್ನಿ, ಶ್ಯಾನುಭಾಗರೇ, ಬನ್ನಿ...

ರಂಗ:—ನಾನು, ನೀನು ಇವತ್ತು ಬರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ಊರವರೆಲ್ಲಾ ಗದ್ದೆಕೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಉರುಳಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ...

ಶ್ಯಾನು:—ನಾನು ಬಾರದೆ ಇರುವುದೆಂದರೇನು? ಜಮಾಬಂದಿ ಯನ್ನಾದರೂ ತಪ್ಪಿಸಿಯೇನು; ಇಲ್ಲಿ ಬಾರದೆ ನಿಲ್ಲಿರಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯನ ಮಾತು ಅಂದರೆ ಜೇನು ತಿಂದಹಾಗೆ.

ರಾಮ:—ಜೇನು ಕುಡಿಯುವುದೋ, ತಿನ್ನುವುದೋ?

ರಂಗ:—ಸ್ವಲ್ಪ ಗಟ್ಟಿ ಜೇನು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೋ.

ಶ್ಯಾನು:—ನಮ್ಮ ರಾಮಣ್ಣನೂ, ರಂಗಣ್ಣನ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಸೇರಿ ಜೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡು ಕಲಿತ. ಅದೇ ಸಂಸರ್ಗ ಅನ್ನುವಂಥಾದ್ದು.

ರಂಗ:—ಅದಿರಲಿ ವೆಂಕಟ್ರಾಯ, ನಿನಗೆ ಮಾತ್ರ ಯಾಕೆ ಈ ಸಂಸರ್ಗ ದೋಷ ತಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ?

ಶ್ಯಾನು:—ಹಾಗೆ ಎಲ್ಲವರೂ ಹಾಸ್ಯಗಾರರಾಗಲು ಬಂದೀತೆ? ನಿನಗೇನೋ ಆ ಶಾರದಾಂಬೆ ನಾಲಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಾಲ್ಕು ಗೀಟು ಒತ್ತಿ ಬರೆದಳು — ಎಂದು

ರಂಗ:—ನನ್ನ ಸಂಸರ್ಗ ದೋಷ ನಿನಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ ಎಂದಲ್ಲ ನಾನೆಂದದ್ದು. ನಿನ್ನ ತಹಶೀಲ್ದಾರರದ್ದು . . .

ಶ್ಯಾನು:— ಅವರದ್ದೇನು ನನಗೆ ಬರಬೇಕು?

ರಂಗ:—ಅವರ ಹಿಂದೆ ತುಪ್ಪದ ತಂಚಿಗೆ ಹಿಡಿದು ಸುತ್ತಿದ್ದಕ್ಕೆ ಅವರು ಡೊಳ್ಳಿನಲ್ಲಿ ಅರ್ಧವಾದರೂ ನಿನಗೆ ಬರಬಹುದಿತ್ತಲ್ಲ?

ಶ್ಯಾನು:—ಡೊಳ್ಳು ಸುಮ್ಮನೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಅದು ಶ್ರೀಮಂತಕೆ, ಸುಖದ ಲಕ್ಷಣ.

ರಂಗ:—ಓಹೋ ಹಾಗಿದೆಯೋ? ನಾನು ತಿಳಿದೆ—ಅದು ಜಡ್ಡು ತುಪ್ಪದ ಮಹಾಪ್ರಸಾದ ಎಂದು. ಆದರೂ ನಿಮ್ಮ ತಹಶೀಲ್ದಾರ ಎಂದರೆ ಒಂದು ವಿನಾಯಕನೇ. ನಾಳೆ ಚೌತಗೆ ಅವನಿಗೇ ಒಂದು ಸೊಂಡಿಲು ಅಂಟಿಸಿ ಕುಡಿಸಿದರಾಯಿತು.

ಶ್ಯಾನು:— ನಿನ್ನ ತನಾಷೆಯೇ! ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಯೊಳಗೆ ಯಾರು ಬದುಕಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

ರಂಗ:—ಬಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಬದುಕಲಿಕ್ಕೆ ಅದೇನು ಹಟ್ಟಿಕೊಟ್ಟಿಗೆಯೆ? ಹೆಗ್ಗಣದ ಬಿಲವೇ?

ಶ್ಯಾನು:— ಮಾತಿಗೆ ಮಾತುಂಟಪ್ಪ ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರ. ಬಲ್ಲವರ ಕಥೆ ಯೇ ಹಾಗೆ. ಅದಿರಲಿ, ರಂಗಣ್ಣ, ನೀನು ಕೊನೆಗೆ ಕಲೆಕ್ಷರರ ಹತ್ತಿರ ಆ ದರ್ಕಾಸ್ತಿನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಮಾತನಾಡಬೇಕೆಂದಿ ಯಲ್ಲ. ಮಾತನಾಡಿದೆಯಾ? ಒಂದು ಅರ್ಜಿಯನ್ನಾದರೂ ಕಳುಹಿಸಬಹುದಿತ್ತಲ್ಲ . . .

ರಂಗ:— ಥೂತ್, ಆ ಮುಂಡೇಗಂಡನ ಹತ್ತಿರ ನಾನು ಮಾತನಾಡು ವುದೋ? ಯಾವ ಸುಟ್ಟ ಜಾತಿಯೋ ಏನೋ. ಇಲ್ಲಿಂದಲೇ ಒಂದು ಕಾಗದ ಗೀಚಿಬಿಟ್ಟೆ. ಇನ್ನು ನಿನ್ನ ತುಪ್ಪದ ತಹಶೀಲ್ದಾರರು, ಕೋಳಿ ಮಣೆಗಾರರು, ಎಲ್ಲ ಪ್ರಸನ್ನರಾಗಿ ಆದು ನಿನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು, ನೀನು ನಿನ್ನ ವರದ ಹಸ್ತ ಅದರ ಮೇಲಿರಿಸಿದರೆ, ಒಂದು ಗೇಣು ನೆಲವನ್ನು ನನ್ನ ಹಣೆಯ ಮೇಲೆ ಬ್ರಹ್ಮ ಬರೆ ದಿದ್ದಾನೆಂತ ನಂಬಬಹುದು.

ಶ್ಯಾನು:— ರಂಗಣ್ಣ, ನಿನ್ನ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಈ ವರೆಗೆ ತಕ್ರಾರು ಮಾಡಿದ್ದುಂಟೇ? ಕಳೆದ ವರುಷ ನಿನಗಾಗಿ ನಾನು ಅಳತೆಗೆ ಅಳತೆಯನ್ನೇ ಹಾರಿಸಲಿಲ್ಲವೇ?

ರಂಗ:— ಅದೇನೋ ನಿಜ.

ರಾಮ:— ಆದರೆ ರಂಗಣ್ಣ, ನಾನು ಕೇಳಿದ ಒಂದು ತುಂಡು ಜಾಗಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ “ಇದು ಗೋಚರಾವು” ಎಂದು ಬರೆದು ಬಿಟ್ಟೆ.

ಶ್ಯಾನು:— ತಹಶೀಲ್ದಾರರೇ ಹಾಗೆ ಹೇಳಿ ಬರೆಯಿಸಿದ್ದು ಮಹಾರಾಯ.

ರಾಮ:— ತಹಶೀಲ್ದಾರರ ಬಾಯಿಗೆ ಮಣ್ಣು.

ರಂಗ:— ಬಿದ್ದದ್ದೀಗ ನಿನ್ನ ಬಾಯಿಗೆ. ಅವರ ಬಾಯಿಗೆ ಜಡ್ಡು ತುಪ್ಪನೆನ್ನು. ವೆಂಕಟ್ರಾಯ, ಆ ಫಕೀರ ಗಾಡನ ಗಡಿ ನಂಬ್ರ ಎನಾಯಿತು? ಆ ಓಣಿ ಯಾರಿಗಿಂದಾಯಿತು?

ಶ್ಯಾನು:— ನನಗೇನು? ನಾನು ಅದು ಮಾಮೂಲು ರಸ್ತೆ ಎಂದು ಬರೆದು ಹಾಕುತ್ತೇನೆ. ಫಕೀರನಿಗೂ ಬೇಡ, ಅವನ ಅಜ್ಜ ತಿಮ್ಮರಸನಿಗೂ ಬೇಡ.

ರಂಗ:— ಶಹಭಾಸ್, ಹಾಗೆ ಮಾಡಬೇಕು. ಇಬ್ಬರು ಮುಂಡೇ ಗಂಡರೂ ಮಣ್ಣು ತಿನ್ನಲಿ. ಇನ್ನು ಅಂಥಾ ಹಟ ಹಿಡಿದರೆ ನೂರು ನೂರು ರೂಪಾಯಿ ಇಳಿಸಬೇಕೆನ್ನು. ನೂರೇನು? ಇನ್ನೂರೇ ಅನ್ನು. ಕೊಡಲಿ ಮಕ್ಕಳು.

ರಾಮ:— ಅಷ್ಟೆಲ್ಲ ಎಲ್ಲಿಂದ ಕೊಟ್ಟಾರು?

ರಂಗ:— ಅದಕ್ಕೇ ಅಂದುದು ನಾನು- ಒಬ್ಬನು ದಿವಾಳಿಯಾಗಿ ಆರು ತಿಂಗಳಾಯಿತು; ಇನ್ನೊಬ್ಬ ದಿವಾಳಿಯಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಮೂರು ತಿಂಗಳು ಉಳಿಯಿತು. ಇನ್ನು ಒಂದು ವರುಷ ಹೋದರೆ ಇಬ್ಬರೂ ಐತುದಾಸರ ಉಪದೇಶ ಪಡೆಯುವುದೇ; ಏನೂ ತೊಂದರೆಯಿಲ್ಲ.

ಶ್ಯಾನು:— ಐತುದಾಸರೆಂದರೆ ಯಾರು? ನಮ್ಮ ಮಣೇಗಾರ ಕಿಸ್ತುದಾಸರಿಗೆ ಏನಾದರೂ ಆಗಬೇಕೇ?

ರಂಗ:— ಕಿಸ್ತುದಾಸರಂತಲೋ ನಿನ್ನ ಮಣೇಗಾರನ ಹೆಸರು. ನಾನು ಕೋಳಿದಾಸ ಎಂದು ಇರಿಸಿದ್ದೆ. ಏನು ಕಿಸ್ತುದಾಸ? ಮಾರ್ಚಿ ಕೆಸ್ತೋ? ಎಪ್ರಿಲು ಕೆಸ್ತೋ? ಮೇ ಕೆಸ್ತೋ?

ಶ್ಯಾನು:— ಕ್ರಿಸ್ತದಾಸರೆಂದು ಇರುವುದು.

ರಂಗ:— ಹೋ ಹೋ. ಕ್ರಿಸ್ತ ಹೋಗಿ ಕಿಸ್ತು ಆದದ್ದೋ. ಅವರು ಪಾಪಮತದವರೋ. ನನಗೆ ಗೊತ್ತೇ ಇರಲಿಲ್ಲ. ನಾನು— ಯಾವುದೋ ಆ ಜಾತಿ ಈ ಜಾತಿ ಇದ್ದದ್ದು ಕೊನೆಗೆ ಆ ಸಮಾಜ ಈ ಸಮಾಜ ಅಂತಾಗಿ, ಕಿಸ್ತುದಾಸ ಆದದ್ದು ಎಂದು ತಿಳಿದೆ.

ಇದು ಹಾಗೆಲ್ಲ ಅಲ್ಲ ಕ್ರಿಸ್ತದಾಸರು. ನಿನಗೆ ನಾನು ಅನ್ನುತ್ತೇನೆ: ಈ ಕ್ರಿಸ್ತದಾಸರ ಕುಟುಂಬಕ್ಕೆ ಹದಿನಾಲ್ಕು ಜನ್ಮಕ್ಕೂ ಮೋಕ್ಷ ಸಿಗದು. ಎಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಯೇಸುವನ್ನು ನಂಬಿ ನಮ್ಮ ರಾಮಕೃಷ್ಣ ಪರಮೇಶ್ವರರಂಥ ದೇವರನ್ನು ಮರೆತರಲ್ಲ, ಇವರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ಯಮನ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಎಣ್ಣೆ ಕಡಾಯಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಯಿಸಿ, ಗರಗಸದಲ್ಲಿ ಸಿಗಿಸಿ, ಕಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಕಡೆದು, ಬಿಸಿಲಿನಲ್ಲಿ ಒಣಗಿಸುವುದಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದಿದೆಯೋ? ನಿಜಕ್ಕೂ ಅನ್ನುತ್ತೇನೆ—ಈ ಸಾಹೇಬರು, ಕಿಂಸ್ತಾಮರು ಇವರಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ನರಕವೇ ವಿನಹ ಸ್ವರ್ಗ ಸಿಗುವುದು ಹೇಗೋ ಅಪ್ಪ. ನಾನಾದರೆ ಕೊಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.

ರಾಮ:—ಹೌದೋ ರಂಗಣ್ಣ. ಅವರೆಲ್ಲ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಹಿರಣ್ಯಕಶಿಪು ಸಂತತಿಯವರಂತೆ ಹೌದೇನೋ? ಜಯವಿಜಯರಿಗೆ ಮೂರು ರಾಕ್ಷಸ ಜನ್ಮ ಆದರೂ ದುರ್ಬುದ್ಧಿ ಹೋಗದೆ, ದೇವರ ಮೇಲಿನ ವೈರ ಹೋಗದೆ, ಈಗ ಅವರು ಸಾವಿರಾರು ಜನರಾಗಿ, ಸಾವಿರಾರು ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ, ಹೀಗೆ ದೇವರ ವೈರ ಸಾಧಿಸುತ್ತಾರಂತೆ. ನಿಜವಿರಲೂಬಹುದು ಯಾರೋ ಹೇಳಿದ ಕಥೆ.

ರಂಗ:—ಯಾರು ಅಂದರೇನು? ನಾನೇ ಹೇಳಿದ್ದಲ್ಲವೇ? ನಿನ್ನ ನೆನಪು ಅಂದರೆ ನೆನಪು. ನಾನು ಹೇಳಿದ ವಿಷಯವಾದ ಮೇಲೆ ಆದಕ್ಕೆ “ಹೌದೋ?” ಎಂದು ಕೇಳಬೇಕೇ? ನಾನಿಷ್ಟೆಲ್ಲಾ ರಾಮಾಯಣ ಗೀತೆಯಾದ ಓದುವುದು ಏಕೆ?

ರಾಮ:—ನನಗೆ ಮರವೆ ಹೆಚ್ಚು.

ಶ್ಯಾನು:—ಈಗ ಹಾಗೊಂದು ಕಥೆಯಿದೆಯೇ? ನಮ್ಮ ಕ್ರಿಸ್ತದಾಸರು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಿ, ಮಣೆಗಾರಿಕೆ ಜತೆಯಲ್ಲಿ

ಊರಿನ ಕಥೆ ಪಾಡ್ಡನ ಎಲ್ಲ ಸಂಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನೂ
ಒಂದು ಹೇಳಿ ಬಿಡಲೇ!

ರಾಮ:—ಹೇಳಿ ಬಿಡು; ಹೇಳಿ ಬಿಡು. ಕೋಳಿದಾಸ ಬರೆದು
ಕೊಳ್ಳಲಿ.

ರಂಗ:—ಸೆಂಕಟ್ರಾಯ, ಅವನಿಗೆ ಊರಿನ ಕತೆಗಿತೆಯೆಲ್ಲ ಯಾ
ಕಂತೆ? ಸುಮ್ಮನೆ ತನ್ನ ರಿಕಾರ್ಡಿಷ್ಟು ಕಂಡು ಬಿದ್ದಿರಲಿಕ್ಕೆ ಆಗು
ವುದಿಲ್ಲವೇ? ಮೊದಲೇ ಅವನಲ್ಲಿ ಅರ್ಜಿಂಟಿಗೆ ಆರು ತಿಂಗಳ
ವಾಯಿದೆ ಆಗಿದೆ. ಇನ್ನೇನಿಲ್ಲ ಈ ವರುಷ ಹಾಕಿದ ಅರ್ಜಿಗೆ
ಮುಂದಿನ ವರುಷವೇ ಉತ್ತರ.

ಶ್ಯಾನು:—ಎನೋ ತಮ್ಮ ದೊರೆಗಳು, ಅವನ್ನೆಲ್ಲ ಒಟ್ಟುಮಾಡಿ
ಛಾಪೆಮಾಡುತ್ತಾರಂತೆ.

ರಾಮ:—ಈಗ ವೇದಗೀದ ಎಲ್ಲ ಛಾಪೆಮಾಡಿ ಮುಗಿಯಿತು.
ಇದೂ ಛಾಪೆ ಆಗಬೇಕೇ? ನಮ್ಮ ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯ ಹೇಳಿದುದು
ಮೊದಲು ಛಾಪೆಯಾಗಲಿ.

ರಂಗ:—ನನ್ನ ಕಥೆಯನ್ನು ಜೀವಹೋದರೆ ಛಾಪೆಮಾಡಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ.
ಮಾಡಿದರೆ ಬುಡಕ್ಕೇ ನೀರು ಬರುತ್ತದೆ. ಶ್ಯಾನುಭಾಗರೇ,
ಮಣೆಗಾರನೆಂದು ನಮ್ಮ ಊರಿನ ಕಥೆ ಪಾಡ್ಡನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ¹ ಅವ
ನಿಗೆ ಕೊಡಿಸಬೇಡಿ.

ಶ್ಯಾನು:—ನನ್ನ ಹತ್ತಿರ ಹೇಳನೆ ಅವರಾಗಿ ಸಿಕ್ಕಿದವರನ್ನು ಕೇಳು
ತ್ತಾರೆ.

ರಂಗ:—ಹೇಳುವ ಮುಂಡೇಗಂಡರಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಸನ್ನೆ ಮಾಡಬಾರದೇ?

ಶ್ಯಾನು:—ಎಲ್ಲರೂ ಕೇಳುತ್ತಾರೆಂಬುದೇನು ಸಿಶ್ಚಯ?

1 ತುಳುವಿನ ಪದ್ಯಕಾವ್ಯ.

ರಾಮ:—ಅದು ಹೌದಪ್ಪ. ಮೊನ್ನೆ ಆ ಶ್ರೀಧರ ಭಟ್ಟ — ಕಲೆಟ್ಟು ಬಂದು ಅಂತ “ಹೀಗೆ ಬನ್ನಿ ಸ್ವಾಮಿ. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೂ ತಾಂವು ಚಿತ್ತೈಸಬಹುದು” ಎಂದು ಬೊಗಳಿದನಲ್ಲ. ಹಿಂದು ಮುಂದಿನ ವಿಚಾರಮಾಡಿದನೇ ಅವನು? ತಸ್ತೀಕು ನಾಲ್ಕು ತಾಸು ಹೆಚ್ಚಾದರೆ, ತಿಂದುಕೊಂಡು ಕುಳಿತೇನು ಎಂತ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದನೇ ವಿನಹ, ದೇವರ ಗುಡಿ, ಆ ಸುಟ್ಟ ಮುಸುಡಿನವನ ಕಾಲು ತಾಗಿದರೆ ಭ್ರಷ್ಟ ಆದೀತು, ಎಂತ ಇಷ್ಟಿಷ್ಟಾದರೂ ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದನೇ?

ರಂಗ:—ಯಾರು? ಶ್ರೀಧರ ಭಟ್ಟ ಅಷ್ಟು ಮಾಡಿದನೇ? ನೀನು ನನಗೊಂದು ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿಲ್ಲವೇಕೆ? ಅವನನ್ನು ಊರಿಂದ ಹೊರಗೆ ಓಡಿಸುತ್ತಿದ್ದೆ ನಲ್ಲ.

ರಾಮ:—ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತಾಗದೆ ಇರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅಂತ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ.

ಶ್ಯಾನು:—ರಾಮಣ್ಣ, ಸುಳ್ಳು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಬೇಡ. ನಾನಿದ್ದೆ ನಲ್ಲ ಆ ದಿನ ದೊರೆಗಳ ಸಂಗಡ.

ರಂಗ:—ನಿನ್ನ ದೊರೆಯನ್ನೂ ಬಲ್ಲೆ. ಕಬ್ಬಿನ ಹಿತ್ತಿಲ ದರೆ¹ ಯನ್ನೂ ಬಲ್ಲೆ.

ಶ್ಯಾನು:—ನಿಜಕ್ಕೂ ರಂಗಣ್ಣ, ಶ್ರೀಧರ ಹಾಗೇನು ಅಂದವನಲ್ಲ. ದೊರೆಗಳು ಅಲ್ಲೇ ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹತ್ತಿರ ಹಾದುಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲೇ ಗುಡಿಯ ಮುರುಕು ಮಾಡನ್ನು ಕಂಡು ನಿಂತರು. ಶ್ರೀಧರ ಭಟ್ಟ ಬಂದಿದ್ದನಷ್ಟೆ. “ಇದೇನು, ಮಾಡು ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ನಿಮಗೆ ದೇವರು ಬೇಡವೆ?” ಅಂದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಇವನು — “ಎನೋ ಸ್ವಾಮಿ, ಬಡದೇವರು, ತಸದೀಕು

ಸರಿಯಾಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ" ಅಂದ. ಅಷ್ಟೆ, ಅವರು ಅಷ್ಟಕ್ಕೇ ಹೊರಟುಹೋದರು.

ರಂಗ:— ಏನು? 'ನಿಮಗೆನು ದೇವರು ಬೇಡವೇ' ಅಂದನೆ? ಅದಕ್ಕೆ ಇವನೇನೆಂದ? 'ಬಡದೇವರು' — ಅಂದನೆ! ಸರಿಯಾಯಿತು. 'ದೇವರು ಬೇಡವೇ' ಅನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಅವನಿಗೆಷ್ಟು ಧೈರ್ಯ? 'ಬಡದೇವರು' ಅನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಇವನದೆಷ್ಟು ಧೈರ್ಯ. ದೇವರ ವಿಷಯ ಈ ಕರಿಮುಸುಡಿನವನಿಗೆ ಏನು ಗೊತ್ತಂತೆ? ಎಲ್ಲಿ ನಾಯಮಾರ್ಗವನೋ! ಏನೋ. ಇವನು ಅದಕ್ಕೆ ದೇವರು ಬಡವ ಅನ್ನುತ್ತಾನೆ. ತನ್ನಹಾಗೆ ದೇವರಿಗೆ ಠಿಕಾಣಿಯಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿದಿರಬೇಕು ಮಗ. ದೇವರಿಗೆ ಮೊದಲು ೪೦೦ ರೂಪಾಯಿ ತಸದೀಕು ಇದ್ದಿತ್ತು. ಅವರು ಇವರು ಎಂದು ಎಲ್ಲಾ ತಿಂದುಹಾಕಿದರು. ಈಗ ಈ ಶ್ರೀಧರ ಭಟ್ಟ ಅಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸೌಟು ಎಣ್ಣೆಯನ್ನೂ ಇರಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಪೂಜೆ ಮುಗಿಯಿತೆಂದರೆ ದೇವರ ಮುಂದಿನ ದೀಪ ನೊಂದಿಸಿ, ಬತ್ತಿ ಹಿಂಡಿ ಉಳಿದ ಎಣ್ಣೆ ಮನೆಗೆ ತರುತ್ತಾನೆ ಮಗ.

ರಾಮ:— ಏನೇನು! ಮೊದಲು ಈ ದೇವರಿಗೆ ೪೦೦ ರೂಪಾಯಿ ತಸದೀಕು ಇತ್ತೇ?

ಶ್ಯಾನು:— ಹೌದಪ್ಪ, ಇನ್ನೂ ಅದು ಬಾಕಿಯಲ್ಲೇ ಇದೆ. ೫ ವರುಷ ದಿಂದ ಅಲ್ಲೇ ಆಮಾನತಿನಲ್ಲಿದೆ. ದೇವಸ್ಥಾನ ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಿದರೆ ಕೊಡುತ್ತಾರಂತೆ.

ರಂಗ:— ಕೊಡುವ ಮನಸ್ಸಿದ್ದರೆ ಇವರೇ ಏಕೆ ದುರಸ್ತಿ ಮಾಡಿಸ ಬಾರದು? ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿನ ಹೊಲೆಯರ ಶಾಲೆಯ ದುರಸ್ತಿಗೆ,

ಮದ್ರಾಸಿನಿಂದಲೇ ಇಂಜಿನಿಯರು ಬಂದು, ಒಂದಕ್ಕೆ ನಾಲ್ಕು ಭತ್ತೆ ತಿಂದುಕೊಂಡು ಹೋಗುತ್ತಾರಲ್ಲ. ಊರಿನ ಒಂದೇ ಒಂದು ದೇವರ ಗುಡಿ ದುರಸ್ತಿಮಾಡಬಾರದೇನು? ಜವರು ಷಕ್ಕೆ ಆಯಿತಷ್ಟು? ೨,೦೦೦. ಬಡ್ಡಿ ಸ್ವಾಹಾ! ೨,೦೦೦ ರೂಪಾಯಿ ಹಾಕಿದರೆ ಈ ಮುಂಡೇಗಂಡರಿಗೆ ದೇವಸ್ಥಾನ ರಿಪೇರಿ ಮಾಡಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೋ! ಇದು ನಾನು ಅನ್ನುತ್ತೇನೆ—ದೇವರ ದುಡ್ಡು ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಉಪಾಯ ನಮ್ಮ ವಿಷ್ಣು ಮೂರ್ತಿ ದುಡ್ಡು ತಿಂದವರು ಇವತ್ತಿನ ವರೆಗೆ ಉದ್ಧಾರವಾದ್ದಿಲ್ಲ. ಬರೇ ಎಣ್ಣೆ ಕದ್ದೇ ಶ್ರೀಧರನ ಅವಸ್ಥೆ ಇಷ್ಟಾಯಿತು. ನಾಲ್ಕು ಜನ ಮೊಕ್ಕೇಶ್ವರರು ಇದ್ದರು. ಮೂರುಜನ ಪಾಪಿ(Pauper) ಯಾಗಿ ಸತ್ತರು. ಇನ್ನೊಬ್ಬನ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಂಡು ಹುಳುವೂ ಹುಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಇವರು ಬರಕತ್ತು! ಆಗುವುದುಂಟೇ?

ರಾಮ:—ಶ್ಯಾನುಭಾಗರೇ, ನೀವು ಹೇಳಿ ಸಂಗತಿಯನ್ನೆಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮ ದರೆಗಳಿಗೆ. ಸುಮ್ಮನೆ ಯಾರಾದರೂ ಕೆಡಬಾರದು.

ರಂಗ:—ಈ ತಾರಕ್ಕೆ ಮೂರರ ಶ್ಯಾನುಭಾಗನ ಮಾತನ್ನು ಅವನೆಲ್ಲಿ ಕೇಳುತ್ತಾನೆ? ಅವನು ನಂಬುವುದಿರಲಿ; ಆ ತುಪ್ಪದ ತಹಶಿಲ್ದಾರ, ಈ ಕೋಳಿ ಮಣೆಗಾರರು ನಂಬುತ್ತಾರೇನು?

ಶ್ಯಾನು:—ಅದು ನಿಜ ರಂಗಣ್ಣ, ತಮ್ಮ ಲಾಭಕ್ಕಾಗಿ, ಸರಕಾರದ ಲಾಭಕ್ಕೆ, ಏನಾದರೂ ಇದ್ದರೆ ನಂಬುತ್ತಾರೆಯೇ ಏನಹ, ನಾಲ್ಕು ಕಾಸು ಬಿಟ್ಟು ಎರ್ಪಾಡಿಗೆ ಅವರ ಕಿವಿ ಸ್ವಲ್ಪ ದೂರವೇ!

ರಾಮ:— ನಮ್ಮ ತಾಲೂಕುಬೋರ್ಡು ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟರ ಹಾಗೆ.

ರಂಗ:— ಯಾರು, ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟ ಸೋನುಯ್ಯನೆ? ಹೌದೋ ಶ್ಯಾನು ಭಾಗ, ಈ ಸಾರಿ ಓಟು ಮೆಂಬರಿಯೆಲ್ಲಾ ಏನಾಯ್ತು? ನಾನು ಮನೆ ಬಡಲಿಲ್ಲ. ಅದರ ಬದಲು ರಾಮಾಯಣ ಇಷ್ಟು ಓದಿದರೆ ಫಲವುಂಟು. ಈಗ ಯಾರೆಲ್ಲ ಮೆಂಬರರು? ನಮ್ಮೂರಿನಿಂದ ಯಾರು? ಅವರ ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟ ಯಾರು? ಸೋನುಪ್ಪನೇ ಏನು?

ಶ್ಯಾನು:— ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟ್ ಸೋನುಪ್ಪನಲ್ಲದೆ ಇನ್ನು ಯಾರು? ಅವ ನಂತಹ ಮಾತುಭಾರ ಯಾರಿದ್ದಾನಂತೆ? ಇನ್ನು ಈ ಊರಿನ ಮೆಂಬರಿ ವಕೀಲ ನಾರ್ಣಪ್ಪಯ್ಯನಿಗಾಯಿತು.

ರಂಗ:— ಈ ವಕೀಲರಿಗೆ ಬರೇ ರುಸುಂ, ಕಮಿಷನ್ ಇಷ್ಟು ಸಾಲದೆ ತಾಲೂಕು ಬೋರ್ಡಿನ ಭತ್ತೆಯೂ ಬೇಕಾಯಿತೆ?

ರಾಮ: ನೀನೇ ಆದೆಯಲ್ಲ, ಈಗ ಅವಕ್ಕೆ ಕಾಸಿನ ಸಂಪಾದನೆ ಯಿಲ್ಲವೆಂದು.

ರಂಗ:— ಅದು ಯಾರಿಗಿಂದದ್ದು? ಆ ಆಳ್ವ, ಕಿಣಿ, ಶ್ಯಾಮರಾಯ— ಇವರಂಥವರಿಗೆ. ಇವನಿಗೇನು ಧಾಡಿ? ಸುಳ್ಳು ಸುಳ್ಳು ನಂ ಬರ ಹಿಡಿದು ತಿಂಗಳಿಗೆ ೨೦೦-೩೦೦ ರೂಪಾಯಿ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ ಕಕ್ಷಿಗಾರರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಹಲಸು ಸಾಗುವಾನಿ ಮರವಿದ್ದರೆಲ್ಲ ಇವನ ಮನೆಗೆ ಬೇಕು. ಒಳ್ಳೇ ನಾಲ್ಕು ಕೆಸುವಿನ ಸೊಪ್ಪು ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ, ಇವನ ಕಣ್ಣು ತಾಗಿತೇ! ಅವನ ಅಪ್ಪ ಯಾರಾರ ತಲೆಹೊಡೆದು ಮಾಡಿದ ಆಸ್ತಿಗೂ ಬರಗಾಲವಿಲ್ಲ. ಮೇಲೆ, ಈ ಬೋರ್ಡಿನ ಭತ್ತೆ.

ಶ್ಯಾನು:— ಆ ಊರಿನವರಿಗೆ ಭತ್ತೆ ಸಿಗುವುದಿಲ್ಲವಂತೆ. ಅಲ್ಲೇ ಅಲ್ಲವೆ ಮೊಟಂಗು ಆಗುವುದು.

ರಂಗ:—ನಿನಗೇನು ಗೊತ್ತು? ಒಂದು ಮೆಂಬರಿ ಇದ್ದರೆ ಎಷ್ಟೆಲ್ಲ ನಮೂನೆಯಿಂದ ಕಾಸುಮಾಡಬಹುದು ಎಂದು. ನಿನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿ 'ಕ್ರಾಸ್‌ಟಾಫ್ ಸಂಕಲಿ' (Cross-staff and Chain) ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ಅದು. ಅಲ್ಲಿ ಮಾಸ್ತರರನ್ನು ಹೆದರಿಸಿದ, ಇಲ್ಲಿ ಕಂತ್ರಾಟರನ್ನು ಹೆದರಿಸಿದ; ಸಿಕ್ಕಿದನ್ನೆಲ್ಲಾ ಒಳಗೆ ಹಾಕಿದ. ನೋದಲೇ ಸೋಮಯ್ಯನ ಪ್ರಸಿಡೆಂಟಿ. ಒಂದು ಕೋಣನಿಗಾದರೂ ತಲೆಯಿದ್ದೀತು; ಇವನಿಗೆ ತಲೆಬಿಟ್ಟು, ಖಾಲಿ ತಲೆಬುರುಡೆ ಸಹ ಇಲ್ಲ. ಅವನಿಗೂ ಒಂದು ದೆಸೆ. ಮಾತುಭಾರ—ಎಂದನು ಶ್ಯಾನಾಭಾಗ. ಕೋರ್ಟಿಗೆ ಹೋದರೂ ಅವನ ಮಾತು ಮಾತುಭಾರವೇ? ಎಷ್ಟು ಸುಳ್ಳುಸಾಕ್ಷಿ ಹೇಳಿದರೂ ಹಿಡಿಯುತ್ತದೆ. 'ಎಷ್ಟು ತೀವೆ' ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ ಮುನಸೀಫ. 'ಗಜಂ' ಅಂದರಾಯಿತಲ್ಲ. ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಮಗನೇ ಎಂದು ಆಗುತ್ತದೆ. ಇತ್ತಲಾಗಿ, ಶಾಲಾ ಮಾಸ್ತರರಿಗೆ ಸಂಬಳ ಕೊಡುವಾಗಲೇ, ಮೋಟಾರಿನ ಎಜೆಂಟರು ಡಿಸ್ಟ್ರಿಂಟು ಪಡೆದ ಹಾಗೆ ರೂಪಾಯಿಗೆ ಆಣೆಯೋ ಎರಡಾಣೆಯೋ ತಂದೇ ಸಂಬಳ ಕೊಟ್ಟರಾಯಿತು. ಎ ಸೋಮಯ್ಯ, ನಿನ್ನ ಅದೃಷ್ಟವೇ! ಉಳಿದವರ ಮೆಂಬರಿಕೆಗೆ ತಲೆತಲೆ ಒಡೆಯುವ ವರೆಗೆ ಜಗಳ ಆಗುತ್ತೆ; ಇವನನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಜನರೇ ಇಲ್ಲ.

ರಾಮ:—ಮಾತುಭಾರನಾದ ಮೇಲೆ ಹಾಗೇ ಸರಿಯಷ್ಟೆ.

ರಂಗ:—ಮಾತೂ ಭಾರ, ಅವನಂತಹರಿದ್ದರೆ ಭೂಮಿಗೂ ಭಾರ. ಎನಿಲ್ಲ, ನೇಗಿಲು ನೋಗ ಹಿಡಿದು ಗದ್ದೆ ಉಳುತಿದ್ದ ಮಗ, ಈಗ ಪ್ರಸಿಡೆಂಟಿ. ಇವನಿಗೆ ಯಾಕೆ ಪ್ರಸಿಡೆಂಟಿಕೆ? ಅದು ಹೋದ ಮಾರಣೇ ದಿನವೇ ಇವನು ಬರಬೇಕು ಗೊಬ್ಬರ

ಹೊರಲಿಕ್ಕೆ. ಈ ಮೆಂಬರಿ, ಪ್ರಸಿಡೆಂಟಿ ಎಲ್ಲ, ಕೆಲಸ ಇಲ್ಲದ ಉಂಡಾಡಿಗಳಿಗೇ ವಿನಹ, ನ್ಯಾಯವಾದ ಮನೆಬದುಕು ಇರುವ ನಮ್ಮ ನಿಮ್ಮಂಥವರಿಗಲ್ಲ! ಒಂದೊಂದು ಈ ಸರಕಾರದವರು ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಅಂತ ತೆಗೆಯುತ್ತಾರೆ, ಹೇಳುವುದಲ್ಲ. ಇನ್ನು ಈ ಗಾಂಧಿ ಮಾತ್ರನ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆಲ್ಲಾ ಉಂಟೋ. ನಮ್ಮ ಸೋಮಪ್ಪ, ನಾರ್ಣಪ್ಪ ಎಲ್ಲ ಈಗಲೇ ಕೌಂಸಿಲು ಮೆಂಬರಿಗೆ ಆರ್ಜಿಹಾಕಿ ಇರಿಸಿರಲಿಕ್ಕೂ ಸಾಕು. ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಇವರಿಗೆಲ್ಲ! ಮನೆಹೆಂಡತಿ ಹೆದರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದವರಿಗೆಲ್ಲ ಸ್ವರಾಜ್ಯ. ಸ್ವರಾಜ್ಯ ಬಂದರೆ ಅಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲಿ ತಿನ್ನಲಿಕ್ಕೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ ಎಂದು ಈ ಜನ ಬೊಬ್ಬೆ ಹೊಡೆ ಯುವುದು. ಆಪ್ತ ನಮ್ಮ ಫರಂಗಿ ಆರಸನಿಗೆ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲವೇ?

ಶ್ಯಾನು:—ಹೊತ್ತಾಯಿತು, ಹೋಗಿ ಬರಲೇ ರಂಗಣ್ಣ?

ರಂಗ:—ಎನು ಶ್ಯಾನುಭೋಗಿಕೆ ಉಂಟೋ ಎಂದು ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ ನೀನೇ ಶ್ಯಾನುಭಾಗ. ದಂಡು ಕಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ ಉಂಟೋ ಎಂದು ಕೇಳಬೇಕಾಯಿತು.

ಶ್ಯಾನು:—ಹಾಗಲ್ಲ, ಸ್ವಲ್ಪ ತರಾತುರಿಯ ಕೆಲಸವಿದೆ.

ರಾಮ:—ನಮ್ಮ ವೆಂಕಟ್ರಾಯರ ಕೆಲಸ ಎಲ್ಲ ತರಾತುರಿ ಕೆಲಸವೇ. ಚಿಲ್ಲರೆಪಲ್ಲರೆ ಕೆಲಸ ಅಂತಲೇ ಇಲ್ಲ.

ಶ್ಯಾನು:—ಹಾಗಲ್ಲ, ಮಣೆಗಾರರು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಬಂದು ತಮ್ಮನ್ನು ಬಂಗಲೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಬೇಕು ಅಂದಿದ್ದಾರೆ.

ರಂಗ:—ಮನೆಗಾರನ ಮನೆ ಹಾಳಾಯಿತು, ತಹಶೀಲ್ದಾರನ ತೋಗಲು ತಿಂದುಹೋಯಿತು. ಹೌದೊ ವೆಂಕಟ್ರಾಯರೇ, ಆ ಮಣೆಗಾರನು ಬಂಗ್ಲೆ ಬಾಡಿಗೆಯನ್ನಾದರೂ ಕೊಡುತ್ತಾನೆಯೋ, ಇಲ್ಲವೆ. ಆದೂ ನಿನಗೇ ಕ್ಷಿರವೋ?

ಶ್ಯಾನು:— ಅವನೆಲ್ಲಿಂದ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ? ವಾಚರನಿ(Watcher)ಗೆ ಕಾಸು ಮೂರು ಕಾಸು ನಾನೇ ಕೊಡಬೇಕು. ಆಯಿತು; ಹೋಗಿ ಬರಲೇ. ಎಂತಹ ಕೆಲಸ ಇದ್ದರೂ ರಂಗಣ್ಣನ ಕಟ್ಟಿ ಕಾಣದೆ ಇರಬಾರದು ಎಂದು ಬಂದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಂದರೆ ಪ್ರಪಂಚವೇ ಮರೆತುಹೋಗುತ್ತದೆ. ಮಾತಿಗೆಂಥ ವರ ಪಡೆದು ಬಂದಿದ್ದಾನೋ ನಮ್ಮ ರಂಗಣ್ಣ. ಬಾಯಿ ತೆರೆದರೆ ಹಾಸ್ಯವೇ ಬರುವುದು. ಹಾಳಾದ ಹೊಟ್ಟೆಯೊಂದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಇಲ್ಲೇ ಬಿಡಾರವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದೆ. ಆಗಲಿ, ಹೊತ್ತಾಯ್ತು.....ಹೋಗಲೇ.

ರಂಗ:— ಹೇಗೂ ಹೋಗುತ್ತಿ. ನಿಮ್ಮ ಕಿಸ್ತು ದಾಸನಿಗೆ ಅನ್ನು: ನನ್ನ ದರಕಾಸ್ತಿನ ವಿಚಾರ. ಕೇಳದಿದ್ದರೆ ಹೇಳು— ನಮ್ಮ ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯನ ಹತ್ತಿರ ಕತೆಪಾಡ್ಡನ ಬಂಡಿಗಟ್ಟಲೆ ಇದೆ ಎಂದು.

ರಾಮ:— ನೀನೇ ಈಗಿಷ್ಟು ಬೈದು ಅವನಿಗೆ ಕಥೆಹೇಳಿ ಕೊಡುತ್ತೀಯಾ?

ರಂಗ:— ಬರಲಿ ಆ ಕೋಳಿ ಸರದಾರ. ಅವನಿಗೆ ನಾನೇ ಹೊಸ ಪುರಾಣ ತಯಾರು ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತೇನೆ. ನಂಬಿಕೊಂಡೇ ಹೋಗಬೇಕು. (ವೆಂಕಟ್ರಾಯನು ತೆರಳುತ್ತಾನೆ) ಅರೇ! ಮಾತು ಮುಗಿಯುವುದರೊಳಗೆ ಶ್ಯಾನುಭಾಗನು ಹೋಗಿಯಾಯಿತು. ಪ್ರಾಯಶಃ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಯಾರದ್ದಾದರೂ ಗಡಿಕಲ್ಲು ಕಿತ್ತುಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ ಮಳೆಬಂದಿತು ಎಂದು ನಮ್ಮ ಮನೆಗೆ ಬಂದ. ಕೈಗೆ ಮೇಣ ತಾಗಿಸದೆ, ಮಾತನಾಡುವುದು ಎಂದೇ ಇಲ್ಲ. ಅಬ್ಬಬ್ಬ— ಏನು ಲಂಚ ತಿಂದಾನೋ ಮಗ, ದೇವರೇ ಬಲ್ಲ ಹಿಂದಿನ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಈ ಶ್ಯಾನುಭಾಗರೆಂಬವರೆಲ್ಲ ರಾಕ್ಷಸರಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾರೋ ದೇವರೇ ಬಲ್ಲ. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರು ಈ ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸಿಗುತ್ತಾರೆ,

ಚಾಪೆಯಲ್ಲಿ ತಿಗಣೆಯಿದ್ದಹಾಗೆ. ಒಂದು ಅಬಕಾರಿಯವರು, ಒಂದು ಪೋಲೀಸು, ಒಂದು ಪೋರೆಸ್ಪಿನವರು - ಈ ದಾಕ್ತಾರರು! ಎನಿಲ್ಲ, ಮೊನ್ನೆ ನಮ್ಮ ದಾಕ್ತಾರ ಒಂದು ಹೆಣವನ್ನು ಸಿಗಿಯುತ್ತ ಸಿಗಿಯುತ್ತಾ ೨೦೦ ರೂಪಾಯಿ ತಂದುಹಾಕಿಬಿಟ್ಟ. ಇವರೇ ಕದಿಮರು; ಇವರಲ್ಲಿಯೂ ಅಂದರೆ ನಮ್ಮ ಶ್ಯಾನುಭಾಗ. ಎನಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಕೋಳಿಮರಿ ಹೊತ್ತರೂ ಹೊತ್ತನೆ!

ರಾಮ:— ಕೋಳಿಮರಿ ಯಾಕೆ ನಮ್ಮ ವೆಂಕಟ್ರಾಯಗೆ? ಅವನೇನು ಅದನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆಯೇ?

ರಂಗ:— 'ನಿಮಗೋಸ್ಕರ ತರಿಸಿದೆ' ಎಂದು ಮಣಿಗಾರರಿಂದ ನಾಲ್ಕು ಕಾಸು ಒಳಗೆ ಹಾಕಲಿಕ್ಕೆ. ಅದು ಯಾರು, ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವುದು ರಾಮಣ್ಣ? (ಶ್ರೀಧರನನ್ನು ಕಂಡು)

ರಾಮ:— ಅದು ನಮ್ಮ ಮಾಣಿ ಶ್ರೀಧರ. ಏನು, ಇವತ್ತು ಬೇಗ ದೇವರ ಪೂಜೆಮಾಡಿ ಹೊರಟನು? ಇಲ್ಲಿಗೇ ತಿರುಗಿದನು.

ರಂಗ:— ತಿರುಗದೆ ಏನು ಮಾಡಿಯಾನು? ಎಲೆ ಅಡಿಕೆ ಇನ್ನೆಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಪುಕ್ಕಸುಟೆ ಕೊಡುತ್ತಾರೆ? ಮಗ ಬಂದೇ ಒಂದು ತಿಂದು ಹೋಗುತ್ತಾನೆಯೇ? ಎರಡು ಎಲೆ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಿಂದ; ಎರಡನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ಹಿಡಿದ; ಇನ್ನೆರಡು ಸೊಂಟಕ್ಕೆ ಸಿಕ್ಕಿಸಿಕೊಂಡ. ಏನೋ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ ಎಂಬುದರಿಂದ ಪೂರೈಸುತ್ತದೆ.

ರಾಮ:— ಯಾಕೆ ಅಂಥವರನ್ನೆಲ್ಲಾ ಮನೆಹತ್ತರ ಬರಮಾಡುವುದು? ಬೇರೆ ಕಸಬಿಲ್ಲವೋ ನಿನಗೆ?

ರಂಗ:— ಬೇಸರವಾದ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಯಾರಾದರೂ ಹತ್ತಿರ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೊತ್ತು ಹೋಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಆ

ಕಳ್ಳ ಭಟ್ಟನ ಸುದ್ದಿ ಬೇಕಿತ್ತು . . . ಹೌದೋ, ಆ ಭಟ್ಟನ ಮಗಳಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಕರುವಾಗಿರಬಹುದು, ಇಷ್ಟರೊಳಗೆ?

ರಾಮ:—ಯಾವ ಮಗಳು ಅಂದೆ? ಒಬ್ಬಳೇ ಅಲ್ಲವೆ ಮಗಳು? ಅವಳೂ ವಿಧವೆ.

ರಂಗ:—ವಿಧವೆ! ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಕು—ಮುಂಡೆ.

ರಾಮ:—ಸದಾ ಮುಂಡೆ ಎಂದು ಅನ್ನಬಾರದು ರಂಗಣ್ಣ. ನಮ್ಮ ಹೆಂಡರ ಮಕ್ಕಳ ಅವಸ್ಥೆ ನಾಳೆಗೆ ಎನೋ ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು?

ರಂಗ:—ನಿನಗೇನು ಗೊತ್ತು ಪೆದ್ದ? ಕೆಂಪು ಸೀರೆ ಉಟ್ಟವರೆಲ್ಲ ಸನ್ಯಾಸಿಯರು ಅಂತ ತಿಳಿಯಬೇಡ. ಅಂಥಾ ಪಾಪಮಾಡದೆ ಆ ಯೋಗ ಯಾಕೆ ಬರುತ್ತದೆ ಹೇಳು ನೋಡುವ! ಇರಲಿ, ಈಗ ಭಟ್ಟನ ಮಗಳ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ, ಕೇಳು! ಕೆರೆಹತ್ತಿರ ಯಾವಾಗಲೂ ವಸ್ತ್ರ ಒಗೆಯುತ್ತಲೇ ಇರುತ್ತಾಳಲ್ಲ ಮಡಿ ವಾಳರ ಮನೆಯ ಪಟ್ಟವೇ ಅವಳಿಗೆ ಆದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ . . (ಶ್ರೀಧರ ಭಟ್ಟನ ಪ್ರವೇಶ . . .) ಬನ್ನಿ ಶ್ರೀಧರ ಭಟ್ಟರೇ! ಎತ್ತ ಲಾಗಿ ಹೊರಟಿ? ಬನ್ನಿ, ಬನ್ನಿ, ಬನ್ನಿ.

ಶ್ರೀಧರ:—ಇದೇನು, ಇವತ್ತು ಹೊಸದೊಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಕೇಳುತ್ತೀರಿ ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯ? ಇದುವರೆಗೆ ಕಟ್ಟಿ ಹಾಜರಿ ತಪ್ಪಿದ್ದುಂಟೇ?

ರಾಮ:—ಪೂಜೆ ಆಗಿ ಬಂದದ್ದೋ, ಆಗದೆಯೋ? ಬಹುಶಃ ಆಗಿರ ಬೇಕು. ಘಂಟೆ ೧೨ ಆಯಿತು.

ಶ್ರೀಧರ:—ಇನ್ನೂ ಆಗಲಿಲ್ಲವ್ವ. ಮಿಂದು, ಜಪಗಿಪ ಆಗಿ ದೇವ ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಬೇಕಷ್ಟೆ. ಎಷ್ಟೆಂದರೂ ದೇವರನ್ನು ಕಾಣುವ ಮೊದಲು ಕಟ್ಟಿಗೆ ಬಂದು ಹೋಗುವ ಮನಸ್ಸು. ರಂಗಣ್ಣ ಯ್ಯನ ಬಾಯಿಯಿಂದರೆ ಅನ್ಯತದ ಬಟ್ಟೆಯಿದ್ದ ಹಾಗೆ

ರಾಮ:— ಹೌದಪ್ಪ, ದೇವರಿಗಾದರೂ ಏನು ಅವಸರ?

ರಂಗ:— ಅವನಿಗೆ ಅಕ್ಕಿಗಿಕ್ಕಿ ನೈವೇದ್ಯ ಎಂದು ಮಾಡುವುದೇ ಹೊರತು ಅವನೇನು ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆಯೇ? ಅವನಿಗೆ ಹಸಿವೆಂಬುದಿದೆಯೇ? ನಮ್ಮ ಶ್ರೀಧರ ಭಟ್ಟರೇ ಇಷ್ಟು ಹಸಿದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ, ಅವನಿಗೆ ಸುಮ್ಮನೆ ಇರಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವುದಿಲ್ಲವೋ!

ರಾಮ:— ಆದರೂ ರಂಗಣ್ಣ, ನಮ್ಮ ಭಟ್ಟರು ಪೂಜೆ ಶುರುಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ದೇವರ ಗುಡಿಗೆ ಒಂದು ಗೆಲವು ಇದೆ, ಸುಮ್ಮನೆ ಅಲ್ಲ. ನೊದಲು ಆ ಅರಿಷ್ಟ ಸುಬ್ಬಣ್ಣ ಪೂಜೆ ಮಾಡುವಾಗ, ದೇವರ ಗುಡಿಯೂ ಸಮ, ಬಬ್ಬರ್ಯನ ಗುಡಿಯೂ ಸಮ. ಈಗಲಾದರೆ ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಪೂಜೆ ಪುನಸ್ಕಾರಗಳೆಲ್ಲ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ, ಆಗುತ್ತಾ ಇವೆ. ಅಲ್ಲದೆ ನಂದಾದೀವ ಒಂದನ್ನು ತಪ್ಪದೆ ಉರಿಸುತ್ತಾನಲ್ಲ. ತಸ್ತೀಕು ಇಲ್ಲದೆ ಇಷ್ಟು ಮಾಡುವವರಾರು?

ರಂಗ:— ಉಂಟೇ! ಆ ಸುಬ್ಬಣ್ಣನ ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ದೇವರದು ಕನಡಿ ಚಿನ್ನ ಸಹ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ, ಮತ್ತೇನು, ಕಳೆದಸಾರಿ ಮಳೆಗಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಮನೆ ದನದ ಕೊಟ್ಟಿಗೆ ಸೋರಿತು ಎಂದು ದೇವರ ಮಾಡಿನ ಹುಲ್ಲನ್ನೆಲ್ಲ ತಂದು ಹೊಡೆಯಿಸಿದನಲ್ಲ. ಇಂಥಾ ಮುಟ್ಟಾಳ—

ರಾಮ:— ಹೌದಪ್ಪ. ದೇವರಿಗೆ ಮಾಡು ಏಕೆ? ಅವನಿಗೆ ಮಳೆ ಬಂದರೆ ಚಳಿ ಆಗುತ್ತದೆಯೇ? ಸುಬ್ಬಣ್ಣನ ಲೆಕ್ಕವೇನೋ ಸಮ.

ರಂಗ:— ಈಗ ಅನುಭವಿಸುತ್ತಾನೆ ಮಗ ಅದರ ಪ್ರತಿಫಲವನ್ನೆಲ್ಲ. ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡುವುದಾಯಿತು. ಸುಮ್ಮನೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಎಲ್ಲಾದರೂ ಅಡುಗೆ ಕಸಬಿಗೆ ಹೋಗಬಹುದಿತ್ತು.

ರಾಮ: — ಅವನ ಮಗನಿಗೆ ಮಾಸ್ತರಿಕೆ ಆಗಬೇಕು ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದನಲ್ಲ;
ಆಯಿತೇ?

ರಂಗ: — ನಿನಗೆ ಉದ್ಯೋಗವಿಲ್ಲ. ಅಂಥ ದಂದ್ರ ಪಿಶಾಚಿಗೆ ಎಲ್ಲಿನ
ಮಾಸ್ತರಿಕೆ ಸಿಗುತ್ತದೆ? ದೇವರೇ ಅವರ ಮೇಲೆ ಮುನಿ
ದಿದ್ದಾನೆ.

ಶ್ರೀಧರ: — ಇಲ್ಲ, ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯ. ಕೆಲಸ ಆಯಿತು. ನೊನ್ನೆ ಪ್ರೆಸಿಡೆಂಟ
ಸೋಮಯ್ಯನವರಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಒಂದು ಕೆಲಸಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡ!

ರಂಗ: — ಆಯಿತೇ! ಕೆಲಸ ಆಯಿತೇ? ಹೊಟ್ಟೆ ತೃಪ್ತಾಯಿತು.
ಇನ್ನೇನು ಬರಗಾಲವಿಲ್ಲ. ಮಾಸ್ತರಿಕೆ ಇವರಿಗೆ; ಸಂಬಳ
ಅವರಿಗೆ.

ಶ್ರೀಧರ: — ಅವರಿಗೆ ಅಂದರೆ.....!

ರಂಗ: — ಅವರಿಗೆ; ಸೋಮಯ್ಯನಿಗೆ! ಅವನ ದರ್ಬಾರದಲ್ಲಿ ಇವ
ರಿಗೆ ಸಂಬಳ ಸಿಕ್ಕುತ್ತದೆಯೇನು?

ರಾಮ: — ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬೇಕೋ.....

ರಂಗ: — ಸಿಕ್ಕಿದರೆ ಅವಳಿಗೇ ಅದು. ಆ ಕಾಗೆ ಮುಸುಡಿನ
ಸೋಮಿಗೆ. ಅಲ್ಲ, ಈ ಶಾಲಾ ಮಾಸ್ತರಿಗೆ ಎಂಥೆಂಥವರನ್ನೆಲ್ಲಾ
ಹುಡುಕುತ್ತಾರೆ ಇವರು. ಎರಡುವರೆ ಅಕ್ಷರ ಬರುವುದ
ರೊಳಗೇ ಮಾಸ್ತರಿಕೆ ಬಂದಾಯಿತು. ಅವರ ಕಚ್ಚೆ ಅಂಗಿ
ಮೆಟ್ಟುಗಳಿಗೆ ಕಡಿಮೆ ಇಲ್ಲ. ಥಾಲಿಗೆ ಬರಗಾಲವೇ ಇಲ್ಲ.

ರಾಮ: — ಬೇರೆ ಯಾವ ಕಸಬು ಬಾರದಿದ್ದವರು ಈ ಮಾಸ್ತರಿಕೆಗೆ
ಹೋಗುವುದು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈಗ ನಮ್ಮೊಗೆ ಒಬ್ಬ
ಹೊಸ ಮಾಸ್ತರು ಬಂದಿದ್ದಾನೆ. ಅವನ ಕುರಾಪು ಗಿರಾಪು
ಕಂಡರೆ ದಿಕ್ಕು ದಿವಾನಿಯಿಲ್ಲ. ಹೊಡೆದರೆ ನಾಲ್ಕು ಅಕ್ಷರ

ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ನಮ್ಮ ಬಾಬು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಲಿಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿ ತಿಂಗಳು ಆರು ಆಯಿತು. ಆರು ತಿಂಗಳಿಗೆ ಆರಾರ್ಲಿ ಮಗ್ಗಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ ಇನ್ನು ಪುಸ್ತಕ ಒಂದೆರಡೇ? ಮಕ್ಕಳಿಗೆ ಹೊರಲಿಕ್ಕೆ ಬರುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ.

ರಂಗ:—ಅಷ್ಟು ಪುಸ್ತಕ ಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ, ಆ ಛಾಪಖಾನೆಯವರಿಗೆ ದುಡ್ಡು ಸಿಗಬೇಕು ಹೇಗೆ? ಇವರಿಗೂ ಏನಾದರೂ ವಟಾವು (Discount) ಗಿಟಾವು ಇರಬಹುದು.

ರಾಮ:—ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಇರುವಾಗ ಅದಿಲ್ಲದೆ ವ್ಯಾಪಾರ ನಡೆಯುತ್ತದೆಯೇ?

ರಂಗ:—ನನಗೆ ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದೇ ನಾನು ಗೆದ್ದೆನು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನಿನ್ನ ಹಾಗೆ ಮಗುವನ್ನು ಈ ರಾವಣಾಸುರರ ಹತ್ತಿರ ಕೊಡುವುದಲ್ಲವೆ! ಹೋದ ಕೂಡಲೇ ಶುರು—ಭೂಮಿ ಉರುಟಾಗಿದೆ—ಎಂದು. ಉರುಟಾದದ್ದು ಇವರ ತಲೆ ಬುರುಡೆ! ಇವರ ಇನೇಸವೆಕ್ಟರರ ಡೊಳ್ಳು ಹೊಟ್ಟೆ! ಆ ಹಿರಣ್ಯಾಕ್ಷ ಚಾಪೆ ಮಡಚಿದ ಹಾಗೆ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಮಡಚಿದ್ದು ಸುಳ್ಯಾಯಿತ್ತಲ್ಲ;

ರಾಮ:—ನಮ್ಮ ಹುಡುಗನೂ ನಿತ್ಯ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಅದನ್ನೇ ಉರುಹಾಕುತ್ತಾನೆ—ಭೂಮಿಯು ನಿಂಬೆಯ ಹಣ್ಣಿನಂತೆ ಉರುಟಾಗಿದೆ ಎಂದು.

ರಂಗ:—ಹೌದು, ನಿಂಬೆ ಹಣ್ಣಿನ ಹಾಗೆ ಉರುಟಾಗಿದೆ. ಕತ್ತರಿಸಿ ಗಿವುಚಿ ಸಕ್ಕರೆ ಪಾನಕ ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳು! ಎಲ್ಲಾ ಮಿಶಿನು ಮತದವರೇ ಹೊರತು ಬೇರೆಯಲ್ಲ. ನಾಳೆಗೆ ನಿಮ್ಮ ಮುತ್ತಜ್ಜನಿಗೆ ಬುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲ; ನಿಮ್ಮ ಹಿರಿಯರೆಲ್ಲ ಮಂಗನ ಮಕ್ಕಳು ಅಂದರೆ—ನಂಬುವವರೆ!

ರಾಮ:—ಅದೂ ಅಂದಾಯಿತು. ನೊನ್ನೆ ನಮ್ಮ ಪೇಪರಿನಲ್ಲಿ ಆ ಸುದ್ದಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಎಂಥದೋ ಒಬ್ಬ ಬಳಿ ಜನವಂತೆ, ಅವನ ಹೇಳಿಕೆ ಪ್ರಕಾರ, ಮನುಷ್ಯ ಮಂಗನಿಂದಲೇ ಆದ ಎಂದು.

ರಂಗ:—ಬಳಿ ಸಾಹಿಬ ಅಂದದ್ದು. ಅದು ನಿಜವೇ! ಅವರು ಮಂಗನ ಕುಲದವರೇ! ಈಗಲೂ ಮಂಗನ ಕುಲದವರೇ!

ಶ್ರೀಧರ:—ನಮ್ಮ ರಂಗಣಯ್ಯನ ಮಾತೆಂದರೆ ಮಾತು! ಒಳ್ಳೆ ಎರಡು ವಕೀಲರನ್ನು ಹಿಡಿದು ನಮ್ಮ ರಂಗಣಯ್ಯನ ಮುಂದೆ ಚರ್ಚೆಗೆ ಬಿಡಬೇಕು!

ರಾಮ:—ಅಷ್ಟು ಧೈರ್ಯ ಇದೆಯೇನು ಅವರ ಹತ್ತಿರ? ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಬೆಪ್ಪು ಧೂಮನಂಥ ಮುನಸೀಫರ ಮುಂದೆ ಬಾಯಿ ತೆರೆಯುತ್ತಾರೆಯೇ ವಿನಹ, ರಂಗಣಯ್ಯನಂಥವರ ಮುಂದೆ ಬಾಯಿ ತೆರೆಯುತ್ತಾರೇನು? (ಭಟ್ಟರು ಅಲ್ಲಿಂದೇಳುವವರಂತೆ ಅಶಾಂತನಾಗಿ ಮೈಮುರಿಯ ತೊಡಗುವರು.) ಏನು ಬೇಸರ ಆಯಿತೇ ಭಟ್ಟರೇ.....ಎಳುವ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ.....ಕುಳಿತು ಕೊಳ್ಳಿರಪ್ಪ. ಒಂದು ಆಟ ಆಡಿ ಹೋಗಬಾರದೇ? ಆಟ ಅನ್ನುತ್ತಿದ್ದೇನೆ. ಉಳಿದದ್ದು ಮೂರೇ ಜನ! ಇವತ್ತು ಈ ಮೂರರ ಶಾಪ ತಪ್ಪುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀಧರ:—ಅಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ನನಗೆಲ್ಲಿನ ಇಸ್ಪೇಟು ಬರುತ್ತದೆ?

ರಂಗ:—ದುಡ್ಡಿಟ್ಟು ಆಡುವುದು ಎಂದು ಹೆದರಬೇಡ. ಪಾಂಡವರ ಹಾಗೆ ನೀನೇನು ರಾಜ್ಯ, ಮನೆ ಬಿಡಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಶ್ರೀಧರ:—ಹ್ಲ. ಹ್ಲ. ಹ್ಲ. ನಮ್ಮ ರಂಗಣಯ್ಯನ ತಮಾಷೆ ಅಂದರೆ...

ರಾಮ:—ರಂಗಣ, ಪಾಂಡವರ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇಸ್ಪೇಟು ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲವೋ? ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಆಟ, ವಗಡೆ ಆಡುವ ಬದಲಿಗೆ.

ಇಸ್ಪೇಟು ಆಡಬಹುದಿತ್ತು ಆವರು. ಆಗಲಾಗಿದ್ದರೆ ಶಕುನಿಗೆ ನಡುವೆ ಟಸ್ಕುಪುಸ್ಕು ಮಾಡಲಿಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ.

ರಂಗ:— ಊಹೂಂ, ಆಗಲೂ ಇಸ್ಪೇಟು ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಯ ಬೇಡ! ಹಿಂದೆ ವಿಮಾನ ಇದ್ದಿರಲಿಲ್ಲವೋ. ಈಗಲೇ ಹೊಸ ದಾಗಿ ಮಾಡಿದರು ಎಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೀಯಾ? ಇಲ್ಲಿನ ಅರ್ಥವರ್ಣಿ ವೇದ ಕದ್ದುಕೊಂಡು ಹೋಗಿ ಈಗ ಒಂದೊಂದೇ ಹೊರಗೆ ತರುತ್ತಾರೆ ನುಕ್ಕಳು. ಇಸ್ಪೀಟೂ ಹಾಗೆಯೇ, ಇನ್ನೇನು?

ರಾಮ:— ಅಲ್ಲ, ಆ ಪೇಪರಿನವ, ನಮ್ಮ ದೇಶಬಂಧು ಪೇಪರಿನವನು ಇವೆಲ್ಲ ಹೊಸ ಶೋಧನೆ ಅನ್ನುತ್ತಾನಲ್ಲ!

ರಂಗ:— ನಿನ್ನಂಥ ಮಂಕುಗಳು ೩ ರೂಪಾಯಿ ದಂಡ ತೆತ್ತು ಅವನ ಸುಳ್ಳುಬಳ್ಳಿ ಓದಲಿಕ್ಕೆ ತಯಾರಿರುವಾಗ ಅವನು ಬರೆಯದೆ ಏನು ಮಾಡಿಯಾನು? ಈ ಪೇಪರಿನವರು ಬರೆದದ್ದೆಲ್ಲ ಪಂಚಮ ವೇದ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡ!

ಶ್ರೀಧರ:— ಹೊತ್ತಾಯಿತು. ಇನ್ನು ಸ್ನಾನ ಸಹ ಆಗಲಿಲ್ಲ..... ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋಗಲೇ?

ರಂಗ:— ಹೌದಪ್ಪ. ಹೋಗು, ನಮ್ಮಿಂದಾಗಿ ದೇವರ ಪೂಜೆ ಏಕೆ ತಪ್ಪಬೇಕು?

ಶ್ರೀಧರ:— ಹಾಗೇನಲ್ಲ, ಬಹಳ ತಡವಾದರೆ ಮನೆಯವಳು ಬೈದಾ ಳಲ್ಲ. (ಹೋಗುವನು.)

ರಂಗ:— ಇವರೆಲ್ಲ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ ಮಾರಿಹೋದ ಗಂಡಸರು ಎಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ನಾನು ಬರೇ ರಾಮಣ್ಣಬಬ್ಬನೇ ಹಾಗಿರುವವನೆಂದು ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ಹೋದನೇನು? ಹೋಗಲಿ... ಒಳ್ಳೇದಾಯಿತು. ಅವನದೇ ಸುದ್ದಿ ಹೇಳಬೇಕು ಎಂದು ಬಾಯಿತೆರೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿದೆ.

రామ:—అదేనో అవన మగళ విషయ అన్నతిద్దేయల్ల.

రంగ:—అందరే బాయితోళియువ సంగతియే సరి.

రామ:—ఎనేను?

రంగ:—నాను, ఇవత్తు బేళిగ్గే ముఖతోళియువ ఎందు కేరేగే
హోగిద్దే. అల్లి ఇవర సవారియేల్ల జమాయిసిత్తు.

రామ:—ఇవరేందరే?

రంగ:—నన్న కణ్ణిగే బద్దద్దేందరే—అవళోబ్బళు, శ్రీధరన
మగళు. ఇన్నోందు హేంగుసు యారేందు తిళియలిల్ల.
బేళింబేళిగాగి ఆడికే మరద హాగిద్దళు.

రామ:—అందరే . . . .

రంగ:—అందరేనిల్ల, ౬ కోలు ఎత్తర లుంబల్లి! హాగే
నిందిద్దళు. అవళు బాయియేందరే జగన్నాథద జాగటి
బడిద హాగే! అబ్బబ్బ—ఒందు హేంగుసు అందరే హేంగుసు.
లూరిగే ఒందు రత్న! నమ్మూరిన హుడుగియల్ల. యార
మనేయో ఎనో. అవళ హత్తిర శ్రీధరన ఈ ఆసేమరి
నగుత్త నగుత్త పట్టాంగ హోడేయుత్తిత్తు. అవళన్న
కండరే, సాధారణ ౭-౮ తింకళాదరూ ఆగిరబేళు ఎందు
కండితు. కళేద వరుషవూ హాగేయే కాణిసిత్తు. వష
క్కే ఒందోందు మగువన్న హిచుకుత్తాళో ఈ పూతని
దేవరే బల్ల. శ్రీధరన మగళు హాగే ఆసేమరియ హాగే
బేళియబేళాదరే ఒళగిన గుట్టు ఎనో ఇరబేళు. నిత్త
వూ అవర మనేయల్లి హాలుపాయసవే ఆగుత్తిరబేళు.

ರಾಮ:— ದೇವಸ್ಥಾನದ ಹಾಲು ಸೈವೇದ್ಯವಿದೆಯಲ್ಲ ಆಗ್ಗದ್ದು.

ಎಣ್ಣೆ ಕದಿಯುವ ಭಟ್ಟ ಆದನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾನೆಯೇ?

ರಂಗ:— ಛೇ, ಹಾಲು ಸೈವೇದ್ಯ ತಪ್ಪಿ ನಾಲ್ಕು ವರುಷವಾಯಿತು.

ತಸ್ತೀರಿನ ಹಿಂದೆಯೇ ಹಾಲೂ ಹೋಯಿತು, ಸೈವೇದ್ಯವೂ ಹೋಯಿತು. ಇವತ್ತು ನೋಡಿದೆಯಲ್ಲ: ಅವನು ದೇವ

ಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬರಿಕೈಯಲ್ಲಿ ಹೋದದ್ದನ್ನು. ಒಂದು ಪಾವು ಬೆಳ್ಳಿಗೆ

ಆಕ್ಕಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಹೋದರೆ ಸಂಕಟವೇ? ಆದಲ್ಲ,

ಸಂಪಾದನೆಗೇ ಅವಳು ಶುರುಮಾಡಿರಬೇಕು.

ರಾಮ:— ಇದ್ದರೂ ಇರಬಹುದು, ಯಾರಿಗೆ ಗೊತ್ತು?

ರಂಗ:— ಅವಳ ಜತೆಯವಳ ಬಾಯಿ ನೋಡಿದರೆ ಒಂದು ದಲಾಲಿ

ಹಾಗೆ ಆನಿಸಿತು ನನಗೆ. ನಮ್ಮೂರಿಗೆ ಯಾರಾರೆಲ್ಲ ಹೊಸ

ಜನರು ಬರುತ್ತಾರೋ ದೇವರೇ ಬಲ್ಲ. ಆ ಮಾಸ್ತ ಇದ್ದಾಗ

ಒಂದು ದೇವಿ ಬಂದಿತ್ತು. ಈ ಮಾಸ್ತ ಇನ್ನೊಂದು ತಂದಿದ್ದಾನೋ

ಎನೋ.

(ಐತ್ತಪ್ಪ ಬರುವನು-ನಿನಗ್ಯಾರು ಗತಿಯಿಲ್ಲ, ಯನಗನ್ಯ ಮತಿಯಿಲ್ಲ . .

ಎಂಬ ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿರುವನು.)

ಹಾ, ಬಂದ, ನಮ್ಮ ಐತುದಾಸ! “ನಿನಗ್ಯಾರು ಗತಿಯಿಲ್ಲ.

ನನಗನ್ಯ ಮತಿಯಿಲ್ಲ.” ಬೇಷ್ ಹಾಡು ತೆಗೆದ. ನಮಗೂ

ಯಾರೂ ಗತಿಯಿಲ್ಲ. ಭಟ್ಟರು ಹೋದರು; ಇವನು ಬಂದ.

ತಿರುಗಿ ಉಳಿದವರು ಮೂರೇ ಮಂದಿ. ಈ ಹೊತ್ತಿನ ಇಡಿಗೂ

ನಮ್ಮ ಗೀತೆ ಪಾರಾಯಣ ಆಗುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ . . . ನಿಲ್ಲಿಸಬೇಡಿರಿ

ದಾಸರೇ, ಅದೇ ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡಿರಿ . . . ನನಗ್ಯಾರು ಗತಿ

ಯಿಲ್ಲ . . . ನಿನಗನ್ಯ ಮತಿಯಿಲ್ಲ . . .

ಐತು:—ಹೊತ್ತು ಬಹಳ ಆಯಿತು. ಒಂದು ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡಿ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.

(ಯನ್ನಾರು ಗತಿಯಿಲ್ಲ-ಎಂಬ ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡಿ ಮುಗಿಸುವನು.)

ರಾಮ:—ಇನ್ನೊಂದು ಹಾಡು ಹಾಡಿರವ್ವ ದಾಸರಿಗೆ ಹೊತ್ತು ಎಂದರೇನು. *ಹೊತ್ತು ಹೊತ್ತೆಂಬುವುದು ತೊತ್ತುಗಳ ಚಿಂತೆಯದು . . .” ಎಂದು ಒಬ್ಬರು ದಾಸರೇ ಅಂದಿದ್ದಾರಲ್ಲ . . . ಬೇರೆ ಏನಾದರೂ ಒಂದು ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡಬಾರದೇ!

ಐತು:— ಇಲ್ಲ, ಮಧ್ಯಾಹ್ನವಾಯಿತು. ಮಕ್ಕಳೂ ಹಸಿದಿದ್ದಾರೆ . . . ದುರ್ಯೋಧನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಪಾಪು ಅಕ್ಕಿಯೂ ಇವತ್ತು ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲರೂ ಹೊಲ, ಕಾಡು, ಎಂದು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಬೇಸಾಯದ ಪ್ರಾರಂಭ ವಷ್ಟೆ. ಇನ್ನು ಇಲ್ಲಿಂದೇನಾದರೂ ತೆಗೆದುಕೊಂಡುಹೋದರುಂಟು.

ರಂಗ:— ದಾಸರೆ, ನಿಮ್ಮ ನೆನಪೂ ಹೋಯಿತು. ನೀವು ಬರುವುದರಲ್ಲಿ ಊಟವೂ ಆಯಿತು. ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ಮೇಲೆ ಭಿಕ್ಷೆ ಹಾಕಿದರೆ ಮನೆಯವಳು ಕಿಡಿಯಾದಾಳು

ರಾಮ:— ಸಹಜ ಅಲ್ಲವೋ ರಂಗಣ್ಣ. ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಭಿಕ್ಷೆ ನೀಡಿದರೆ ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಹೊರಟುಹೋಗುತ್ತಾಳಂತೆ! ನಾನೇನಾದರೂ ಕೊಡುವ ಎಂದು ಯೋಚಿಸಿದರೆ, ಆ ಪಾವಲಿಯೂ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಎರಡಾಣೆ ವೃಥಾ ಆಯಿತು.

ರಂಗ:— ಎರಡಾಣೆ ಅನ್ನುವಾಗ ನೆನಪಾಗುತ್ತದೆ. ಅಂಥದೊಂದು ಹಾಡುಂಟಲ್ಲ ದಾಸರೇ! *ನನಗೂ ಆಣೆ, ನಿನಗೂ ಆಣೆ*—ಬಲು ಧೀರ ಅಪ್ಪ ಪುರಂದರ. ಗಡಸು ಅಂದರೆ ಗಡಸು. ಹಾಡಿ, ಹಾಡಿ.

ಐತು:— ಇಲ್ಲ ಹೊತ್ತಾಯಿತು ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. ಎಲ್ಲಿಂದಲಾದರೂ ಪಾಪು ಅಕ್ಕಿ ಕಡವಾಗಿಯಾದರೂ ತರಬೇಕು.

ರಂಗ:— ಕಡಗಿಡ ಎನು ಬೇಡ. ಇಲ್ಲೇ ಉಂಡು ಹೋಗುವಿಯಂತೆ.

ಅನ್ನ ಉಳಿದಿದೆಯೇ ಎಂದು ವಿಚಾರಿಸುವ. ಅವಳು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತರಬೇಕು. ಊಟ ಆಗಲಿ. ಅಲ್ಲಿಯ ತನಕ ಒಂದು ಹಾಡು ಆಗಲಿ.

ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ನಂತರ ಭಿಕ್ಷೆ ಹಾಕಬಾರದೇ ವಿನಹ,

ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ಬಂದವರಿಗೆ ಅನ್ನ ಹಾಕಬಾರದು ಎಂದಿಲ್ಲವಲ್ಲ.

ಐತು:— ನಿಮ್ಮ ಮನಸ್ಸು ಅಂದರೆ ಧಾರಾಳವಪ್ಪ. ನಿಮಗೆ ಸಂತೋಷ

ವಾಗುವುದಾದರೆ, ಹಾಡುತ್ತೇನೆ ಎನ್ನೋ ಪರಮಾತ್ಮನ ಇಷ್ಟ.

ರಾಮ:— ಅವನ ಇಷ್ಟದಿಂದ, ನಿಮ್ಮಿಂದ ಎಷ್ಟು ಸೇವೆ ಆಗುತ್ತದೋ

ಆಗಲಿ.

ಐತು:— “ನನಗೂ ಆಣೆ ಕೃಷ್ಣಾನಿನಗೂ ಆಣೆ | ನನಗು ನಿನಗು ನಮ್ಮಿಬ್ಬರಿಗೂ ಭಕ್ತರ ಆಣೆ |” (ಎಂಬ ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡಿ ಮುಗಿಸುವನು.)

ರಂಗ—ರಾಮ, ರಾಮ, ರಾಮ! ಎನು ಭಕ್ತನಯ್ಯ ಪುರಂದರ!

ವಾಲ್ಮೀಕಿ, ವ್ಯಾಸ, ಸೂತ, ವಿದುರ—ಎಲ್ಲರು ಸುಳ್ಳು. ಅಂಜ

ನೇಯ ಸಹ ಸುಳ್ಳು. ಪುರಂದರನ ಭಕ್ತಿಯೇ ಭಕ್ತಿ.

(ಅವಸರದಿಂದ ಶ್ರೀಧರ ಭಟ್ಟರ ಕಿರಿಯ ಹುಡುಗನು ಅಳುತ್ತ ಗಾಬರಿಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಬರುವನು.)

ಹುಡುಗ:— ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯ, ಅಪ್ಪಯ್ಯ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದರೇ?

ರಂಗ:— ಬಂದು ಹೋದರಷ್ಟೇ; ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಹೋದರು.

ಹುಡುಗ:— ದೇವಸ್ಥಾನಕ್ಕೆನು? (ಅವಸರದಿಂದ ಓಡುವನು.)

ರಂಗ:— ನಿಲ್ಲಪ್ಪ, ನಿನಗೆ ಇಸ್ವೀಟು ಬರುತ್ತದೆಯಲ್ಲವೋ? ಸರಿ,

ನಾಲ್ಕು ಜನವಾಯಿತು ದಾಸರನ್ನು ಕೂಡಿ.

ಹುಡುಗ:— ಇಸ್ವೀಟು ಹಾಳಾಯಿತು. ಅಪ್ಪ ಅಲ್ಲೇ ಇರಬಹುದೇ ಈಗ?

ರಾಮ:—ಎನು ಅಷ್ಟು ಗಾಬರಿ?

ಹುಡುಗ:—ಅಕ್ಕ ಕೆರೆಗೆ ಹಾರಿಕೊಂಡು . . . (ಓಡುವನು.)

ರಂಗ:—ಅಕ್ಕ ಕೆರೆಗೆ ಹಾರಿದಳೇ!

ರಾಮ:—‘ಅಕ್ಕ’ ಅಂದರೆ ನೀವು ಹೇಳಿದ ಆ ಹುಡುಗಿಯೇ?

ರಂಗ:—ನಿನಗೆ ಕೆಲಸವಿಲ್ಲವೆ? ಕೆರೆಗೆ ಯಾರನ್ನಾದರೂ ತಳ್ಳುವ ಮಗಳು ಅವಳು. ಕೆರೆಗೆ ಹಾರುತ್ತಾಳಲ್ಲ! ಏನಾಗಿದೆಯಂತೆ? ಎಲ್ಲಾದರೂ ಗುಟ್ಟು ರಟ್ಟಾಯಿತು—ಎಂದು ಹಾರಿರಬೇಕು.

ರಾಮ:—ಇನ್ನೆಂಥ ಮಾನನುರ್ಯಾದಿ ಅವಳಿಗೆ! ಹೋಗಲಿಕ್ಕೇನು ಉಳಿದಿದೆ? ಉಳಿಯಲಿಕ್ಕೇನು ಉಂಟು? ಅದರೂ ಬಿದ್ದರೆ ಒಂದು ನೆರೆಯೇ ಬಂದೀತು ಊರಿಗೆ . . . .

ಐತು:—ಎನು ಸುದ್ದಿ ಸ್ವಾಮಿ? ಭಟ್ಟರ ಮಗಳು ಸತ್ತಳೇ!

ರಂಗ:—ಸಾಯುವುದು ಮಾನ ಇದ್ದವರು . . . .

ಐತು:—ಏನಾಯಿತು ಆ ಹೆಣ್ಣು ಮಗಳಿಗೆ?

ರಂಗ:—ಆಗುವುದೇನು? ಒಂಭತ್ತು ತಿಂಗಳು. ಸಾಯಲಿ, ಆ ವಿಚಾರ. ನೀರು ಸಿಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ ಅವಳ ಹೆಸರು ಹೇಳಿದರೆ.

ರಾಮ:—ಅಲ್ಲ, ಎಂಥಾ ಕಥೆಯಿದು ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತೇನೆ. ಹೋಗಿ ನೋಡಿ ಬರಲೇ?

ರಂಗ:—ಸುಮ್ಮನಿರು ರಾಮು. ಇನ್ನರ್ಧ ಗಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಅಂಥಾದ್ದಾಗಿ ಅವಳು ಕೆರೆಗೆ ಹಾರಿದ್ದರೆ, ಯಾರಾದರೂ ತೆಗೆದು ಹಾಕುವವರು ಹತ್ತಿರ ಇದ್ದುದನ್ನು ನೋಡಿಯೇ ಹಾರಿಯಾಳು. ಗಂಡ ಸತ್ತ ಕೂಡಲೇ ಅವಳು ಬಾವಿ ಹಾರಿದ ಕತೆ ಕೇಳಿಲ್ಲವೆ?

ರಾಮ:—ಏನೇನು?

ರಂಗ:— ಗಂಡನ ಶ್ವಾಸ ಹೋಗುತ್ತಲೇ, ಬಾವಿಗೆ ಹಾರಿದಳು. ಅದರಲ್ಲಿ ನೀರೂ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಕೂಡಲೇ ಪೆಟ್ಟಾಗಿ “ಅಯ್ಯೋ ನನ್ನನ್ನು ತೆಗೆಯಿರೋ, ಸಾಯುತ್ತೇನೆ” ಎಂದು ಕೂಗಿದಳು.

ಐತು:— ಆಗ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗಿ ಆಗಿದ್ದಳು ಪಾಪ. ಏನು ಗೊತ್ತು ಅವಳಿಗೆ; ದುಃಖವಾಯಿತು.

ರಂಗ:— ಆಗ ಸಣ್ಣ ಹುಡುಗಿ, ಈಗ ಸ್ವಲ್ಪ ದೊಡ್ಡ ಹುಡುಗಿ. ಅದಕ್ಕೆ ಬಾವಿ ಹಾರುವ ಬದಲು, ಬಾವಿ ಹಿಡಿಯಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೆರೆಗೆ ಹಾರಿರಬೇಕು. ಇನ್ನು ನಾಲ್ಕು ವರುಷ ಹೋದರೆ ಕೆರೆಯು ಹಿಡಿಯುವುದೂ ಕಷ್ಟ!

ಐತು:— ನನಗೆ ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ

ರಂಗ:— ದಾಸರೇ, ಸಂಸಾರಿಗರ ಹೊಲಸು ಅದು. ನೀವು ತಿಳಿದಾದರೂ ಏನು ಮಾಡುತ್ತೀರಿ. ನಮಗೇ ಕೇಳಿ ಇಷ್ಟು ವ್ಯಥೆ ಯಾಗುತ್ತದೆ ನಿಮಗೆ ಎಷ್ಟು ಆಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಬಿಡಿ ಒಂದು ಹಾಡನ್ನು ಹಾಡಿರಿ. ಒಳಗೆ, “ಧಣ ಧಣ” ಪಾತ್ರೆ ಸದ್ದಾಯಿತು. ಮನೆಯಜಮಾನಿ ಹೋದವಳು ಬರುವ ತನಕ ಒಂದು ಹಾಡಾದರೂ ಆಗಲಿ. ಇವತ್ತು ಭಗವದ್ಗೀತೆಯ ಬದಲು ಪುರಂದರನ ಕೀರ್ತನೆಯೇ ಆಯಿತು.

(ಪ್ರವೇಶ. ಭಾಗಮ್ಮ. ರಾಮಣ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ. ನೀಳ ಶರೀರ. ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣ. . . ಬಂದವಳು ಜಗುಲಿಯ ಹೊರಗೇ ಮಗ್ಗಲಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವಳು.)

ಭಾಗಮ್ಮ:— (ಆ) ಹೂಂ, ನಮ್ಮ ಯಜಮಾನರೂ ಇದ್ದಾರೆ ಇಲ್ಲಿ. ಬೇಜ ಬಿತ್ತಿಸಿ ಬನ್ನಿ ಅಂದರೆ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಇದೇ ಇರಬೇಕು ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯನ ಕಟ್ಟೆ. ನೋಡುವ,

ಎನೇನೂ ಮಾತಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದು. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಕೆರೆಗೆ ಬಂದು

ಬೈದು ಹೋದ ಲೋಣಪನೂ ಇಲ್ಲೇ ಇದ್ದಾನೆ!

ರಂಗ:— ಎ ರಾಮಣ್ಣ, ಅದೇ ಜನವೋ ನಾನು ಅಂದದ್ದು.

ರಾಮ:— ಯಾರು, ಎನು ಜನ?

ರಂಗ:— ಆಗ ಹೇಳಿದೆನಲ್ಲಯ್ಯಾ, ರಾಮಾಯಣದ ಶೂರ್ಪನಖಿ
ಯಂತೆಯೂ, ಮಹಾ ಭಾರತದ . . .

ರಾಮ:— ಎನು ಸಮಾಚಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲವಲ್ಲ.

ರಂಗ:— ಅಡಿಕೆ ಮರದ ಸಂಗತಿ ಹೇಳಿದೆನಲ್ಲ. ಅಡಿಕೆ ಮರದ ಬಳಿ
ಆನೆ ಬಂದಿತ್ತು ಎಂದು. ಆನೆಯಲ್ಲ, ಆನೆಮರಿ.

ರಾಮ:— ಹಾ, ಆ ವಿಚಾರವೋ . . . . ಈಗ ಆಡುತ್ತಿದ್ದುದೇ
ಸಂಗತಿ. ಆದರೆ ಅಡಿಕೆ ಮರ ಯಾರು ಎಂದು ತಿಳಿಯಲೇ ಇಲ್ಲ.

ರಂಗ:— ಅಲ್ಲೇ ಬಂದು ನಿಂತಿದೆಯಲ್ಲ. ಅದೇ ಜನ ಅಂದದ್ದು
ಬೆಳ್ಳಕ್ಕಿ ಹಾಗೆ ಕೈ, ಕಾಲು, ಬಣ್ಣ, ತಿಣ್ಣ ಎಂದು.

ರಾಮ:— ಯಾರು ಎಲ್ಲಿ-? (ಹೆಂಡತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಗಾಬರಿಯಾಗಿ)
ಯಾರು ಅವಳೇ!

ರಂಗ:— ಹೆದರಿ ಬಿಟ್ಟೆಯಾ? ಹೆದರುವುದೇ ಸರಿ! ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನ
ವಲ್ಲ. ಅಬ್ಬಾಬ್ಬಾ ಬಾಯಿಯೆಂದರೆ ಭಯಂಕರ. ಒಂದು ಜನ
ಇದ್ದರೆ ಸಾಕು; ಸಾವಿರ ಸಂತೆ ನೆರೆಯಿಸಿದ ಫಲ.

ರಾಮ:— ಬದಲು ಎನಾದರೂ ಮಾತನಾಡು ರಂಗಣ್ಣ.

ರಂಗ:— ಎನು, ಖಂಡಿತಕ್ಕೂ ಹೆದರಿದ ಹಾಗಿದೆ ನೀನು. ಈ
ದಳಿಬೀಜಗಳಿಗೆ ನೀನು ಹೆದರುವುದೇ? ಪ್ರಾಯಶಃ ಮನೆಯೊಳ
ಗಿನವಳು ಅಷ್ಟು ಮಾಡಿಸಿದ್ದಾಳೆ ನಿನ್ನನ್ನು; ಆ ಜೇಡಿ ಹುಡುಗಿ!
ಅದಕ್ಕೇ ಬಿಳಿ ಬಣ್ಣದ ಜನವೆಂದರೆ ದಿಗಿಲು ಹಾರುತ್ತದೆ.

ರಾಮ: — ರಾಮಣ್ಣ, ಏನೇನು ಅಸಂಬಂಧ ಮಾತನಾಡಬೇಡ. ಮನೆ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳ ಸುದ್ದಿಯೆಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ಬೇಡ.

ರಂಗ: — ಬಹಳ ಭಯ, ಭೀತಿ, ಭಕ್ತಿಯಿರಿಸಿದ ಹಾಗೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ— ನೀನು. ಕಲಿಯುಗವಲ್ಲವೋ. ಪಾತಿವ್ರತ್ಯ ತೋರಿಸುವ ಕಾಲವಿದು. ನಮ್ಮ ಮಾಸ್ತರು ತೋರಿಸಿದ ಹಾಗೆ..... ಕಡೆಗೂ ಇದೂ ಮಾಸ್ತರನದೇ ಅಸಾಮಿಯೇ? ಇಲ್ಲೇನು ಕಟ್ಟಿಯ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ನಿಂತಿತು? ಇವತ್ತು ರಾಮಾಯಣ ಇದೆಯೆಂದು ಯಾರು ಹೇಳಿದರು? ರಾಮಾಯಣಕ್ಕೆ ಜನ ಮಾತ್ರ ಒಳೆಯದೇ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅದರೊಳಗಿನದೇ ಜನ . . .

(ಭಾಗಮ್ಮ ತಿರುಗುವಳು, ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯನ ಸ್ವರ ಅಡಗುವುದು.)

ಐತು: — ಹೋಗಿಬರಲೇ ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯ. ನಮೂನೆ ನೋಡಿದರೆ ಅನ್ನ ಉಳಿದಿರುವ ಹಾಗಿಲ್ಲ.

ರಂಗ: — ಉಳಿಯದಿದ್ದರೆ ಮಾಡಿಸುವುದು ಎಷ್ಟರ ಕೆಲಸ? ಈಗ ಮಾಡಿಸುತ್ತೇನೆ. ಓ, ಇವಳೇ, ನಮ್ಮ ದಾಸರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅನ್ನ ಇದೆಯೇ ಏನು? ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಧಟ್ಟನೆ ಒಂದು ಪಾವು ಅಕ್ಕಿ ಬೇಯಿಸಿಬಿಡು. ಆಯಿತ್ತಲ್ಲ, ಅಂದರೆ ಏಕೋ ಇವತ್ತು ಇಸ್ಪೀಟು ಆಡದೆ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಮಾಧಾನವಿಲ್ಲ. ಮೂರು ಜನವಾಯಿತು. ಆಡಲಿಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ತಾಲ್ಕನೇ ಜನವೂ ಇದೆಯೆನ್ನುವ.

ರಾಮ: — ರಂಗಣ್ಣ, ಬಹಳ ಸಡಿಲಾಯಿತು ನಿನ್ನ ನಾಲಿಗೆ!

ಭಾಗಮ್ಮ: — (ಮುಂಡೆ ಬಂದು) — ಏನು, ಬೀಜ ಬಿತ್ತಿಸಿ ಬಂದಾಯಿ ತೇನು? ನನ್ನ ಕಣ್ಣು ತಪ್ಪಿಸಿ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಕುಳಿತಿರಾ?

ರಂಗ: — (ಗಾಬರಿಯಾಗಿ) ಯಾರು, ನಿನ್ನ ಹೆಂಡತಿಯೇ! ಮನೆಗೆ ಹೋಗಬಾರದೋ, ರಾಮಣ್ಣ? ಸುಮ್ಮನೆ ಮನೆಯವರಿಗೆ

ಎಷ್ಟು ಎಂದು ತ್ರಾಸಕೊಡುವುದು. ಅಡುಗೆಮಾಡಿ ತಣೆದು ಹೋಗಿದ್ದೀತು. ಹೋಗು, ಹೋಗು. ಪಾಪ. ಅಲ್ಲಿಂದಿಲ್ಲಿಯ ನರೆಗೆ ಕರೆಯಲಿಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು ಅಂದರೆ . . .

ಭಾಗಮ್ಮ:— ಸಾಕು ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯ ನನಗೆ ಗೊತ್ತು. ನನಗೆ ಕಿವಿ ಯಿಲ್ಲ ಎಂದು ತಿಳಿಯಬೇಡಿ! ನಿಮ್ಮ ಮನೆ ನಂಜಮ್ಮ ಒಳಗಿಲ್ಲವೇ? ನಂಜಮ್ಮ ಅದದ್ದಕ್ಕೆ ನಿಮ್ಮ ನಾಲಿಗೆಯನ್ನು ಅಷ್ಟು ಸಡಿಲು ಬಿಡುತ್ತೀರಿ. ಸ್ವಲ್ಪ ಬುದ್ಧಿಯಿದ್ದ ಹೆಂಗುಸಾದರೆ ನಿಮ್ಮ ಕಟ್ಟಿ ಪುರಾಣ ಎಂದೋ ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು! ಯಾರಾರ ನಿಂದೆ ಮಾಡುತ್ತ ಬಿದ್ದಿರುವ ಗಂಡಸರು ನೀವು . . . .

ರಾಮ:— ಭಾಗಿ, ಏನು ಸಿಟ್ಟು ಇದು? ಯಾರ ಮೇಲೆ ತೆಗೆಯುತ್ತೀ?

ಭಾಗಮ್ಮ:— ಸುಮ್ಮನೆ ಬಿದ್ದಿರಿ ಅಂದರೆ! ನಿಮ್ಮ ಪುರಾಣ ಆಯಿತು; ನನ್ನ ಪುರಾಣ ಕೇಳಿ. ಮನೆಹೆಂಗುಸರು, ಸುಮ್ಮನೆ ಅಡುಗೆ ಮಾಡಿ ನಿಮ್ಮಂಥ ಕೋಣಗಳನ್ನು ಸಾಕುತ್ತಾರೆ ಎಂದು ಇಷ್ಟು ಸೊಕ್ಕಿನ ಮಾತು. ಬೆಳಗಿಂದ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದ ತನಕ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಕಡಿದುಬಂದರೇ ಅನ್ನಹಾಕುವುದು ಎಂದು ಆಗಿದ್ದರೆ, ಇಷ್ಟು ನಾಲಿಗೆ ಸಡಿಲು ಆಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ ನಿಮ್ಮದು. ಆಗ್ಗದ ಕೂಳು ತಿಂದು, ದಾರಿ ಮೇಲೆ ಹೋಗುವವರನ್ನೆಲ್ಲ ಬೈಯುತ್ತಾ ಇರುವುದು ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ ನಿಮಗೆ . . . . ಆನೆಮರಿ, ತಾಟಕಿ ಶೂರ್ಪನಖಿ, ಪೂತನಿಯಂತೆ! ನೀವೆಂಥವರೆಂದು ಬೊಗಳುತ್ತೀರಾ ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯ! ಬೆಳಗ್ಗೆ ಭಟ್ಟರ ಮಗಳ ಮುಂದೆ ಏನು ಎಂದಿರಿ! ೧೦ ತಿಂಗಳಾಯಿತು ಎಂದೇ! ಆ ಮಗುವು ನಿಮ್ಮ ನಿಂದೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಕೆರೆಹಾರಿತಲ್ಲಾ. ಯಾರೋ ಪುಣ್ಯಾತ್ಮರು ಕಂಡು ತೆಗೆದು ದಕ್ಕಾಯಿತು. ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಯಾರಿಗೆ ಆ ಪುಣ್ಯ! ಬಡವರ

ಮನೆ ಮಗಳು, ಗಂಡ ಇಲ್ಲ ಎಂದ ಮಾತ್ರಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ನಾಲಿಗೆ ಸಡಿಲು ಬಡಬೇಕೆ? ಅವಳಿಗೆ ೧೦ ತಿಂಗಳಾಯಿತೇನು! ಬರುತ್ತೀರಾ? ದೇವರ ಮುಂದೆ ಹಾಗೆ ಪ್ರನಾಣಮಾಡುತ್ತೀರಾ? ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ನಾಲಿಗೆ ಸಡಿಲುಬಿಟ್ಟರೆ ಸರಿಯಲ್ಲ. ಅವಳಂಥ ಶೀಲವಂತ ಹುಡುಗಿ ನಿಮ್ಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ್ದಾಳೆಯೆ ಎಂದು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಿ . . . .

ಇನ್ನು ಅವರಂಥ ನಾಚಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದವರ ಪುರಾಣ ಕೇಳುವವರು ನೀವೂ ಒಂದು ಗಂಡುಸರು. ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬನ್ನಿ ಇನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಏ ದಾಸ! ನಿನಗೂ ಹೆಂಡಿರುಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲವೋ ಮನೆಯಲ್ಲಿ? ಇಲ್ಲೇನು ಭತ್ರ ಇಡಿಸುತ್ತಾರಂತೇನು?

ರಂಗ:—ರಾಮಣ್ಣ, ನನಗೆ ಮಣೆಗಾರರು ಬರಲಿಕ್ಕೆ ಹೇಳಿದ್ದರು. ಹೋಗಿ ಬರುತ್ತೇನೆ!

ಭಾಗ:—ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವುದು, ನಿಲ್ಲಿ. ನನ್ನ ಗಂಡನ ಮುಂದೆ ಏನೇನು ಬೈದಿರಲ್ಲ, ನಿಮ್ಮ ನಂಜಮ್ಮನ ಮುಂದೆ ಇಷ್ಟು ಸಹಸ್ರನಾಮ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. ಕೇಳಿ ಹೋಗಿ- ನಂಜಮ್ಮಾ, ನಂಜಮ್ಮಾ...

ರಂಗ:—ದಮ್ಮಯ್ಯಾ ಮಹಾರಾಯಿತೀ.....

ಭಾಗ:—“ದಮ್ಮಯ್ಯಾ, ಮಹಾರಾಯಿತೀ” ಈಗ ಬರುತ್ತದೆ. ಏ ನಂಜಮ್ಮ, ಇಲ್ಲಿ ಬಾರೇ! ನಿನ್ನ ಗಂಡ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಪುರಾಣ ಹೇಳುತ್ತೇನೆ - ಕೇಳು ಬಾ. ರಂಗಣ್ಣಯ್ಯಾ, ನಿಮ್ಮ ನಾಲಿಗೆ ಸೌಭಾಗ್ಯ ಕಂಡೇ ದೇವರು ನಿಮಗೆ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಕೊಡಲಿಲ್ಲ... ಅಲ್ಲವೆ ನೀವು ಪಡೆದುಬಂದ ಪುಣ್ಯಕ್ಕೋ . . . .

(ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಭಾಗಮ್ಮನ ಕರೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಒಳಗಿಂದ ರಂಗಣ್ಣನ ಮಡದಿ ನಂಜಮ್ಮನು ಬರುವಳು. ತೀರ ಸ್ಥೂಲ ಶರೀರ. ಈಗಾಗಲೇ ಕೂದಲು ನೆರೆತಿದೆ. ತಲೆಯ ನೆರೆಗೂದಲು ಕರಿಮುಖದ ಮೇಲೆ ಬಡೆದು ಕಾಣುತ್ತದೆ.)

